

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Daniel Vistbacka

Ekonomisk brottslighet

En Studie om myndigheters samarbete, lagstiftning och olika undersökningsmetoder av ekonomiska brott.

Företagsekonomi och turism
2012

FÖRORD

Mitt lärdomsprov heter ekonomisk brottslighet. Arbetet har skrivits under våren 2012 i Vasa Yrkehögskolan, utbildningsområde för Företagsekonomi, justitieförvaltning

Idén till mitt lärdomsprov fick jag efter en längre tids betänkande. Jag funderade länge på ett ämne, som skulle vara intressant ur rättsvetenskapligt synvinkel. Eftersom det har varit mycket diskussioner i massmedier om problem med ökande ekonomisk brottslighet och grå ekonomi väcktes mitt intresse för ämnet.

Skrivande har löpt helt enligt planer och relativt smärtfritt. Eftersom ekonomisk brottslighet är ett väldigt vidsträckt område har jag haft ett litet problem att kunna avgränsa ämnet att bara innefatta en del av helheten. Efter avgränsningen har skrivandet löpt problemfritt.

Jag vill ge ett stort tack till alla som bidragit till mitt Lärdomsarbete. Ett speciellt tack vill jag rikta till respondenterna som har låtit mig intervjua dem. Jag vill också rikta ett tack till min handledare Mayvor Höglund.

VASA YRKESHÖGSKOLA

Utbildningsprogrammet för Företagsekonomi och turism

ABSTRAKT

Författare	Daniel Vistbacka
Lärdomsprovets titel	Ekonomisk brottslighet. En Studie om myndigheters samarbete, lagstiftning och olika metoder vid undersökning av ekonomiska brott.
År	2012
Språk	svenska
Sidantal	55 +1 bilagor
Handledare	Mayvor Höglund

I detta examensarbete har tagits upp hur ekonomisk brottslighet ser ut i Finland. Lärdomsprovets syfte är att undersöka arbetet emot ekonomisk brottslighet och grå ekonomi genom myndigheternas samarbete, lagstiftning samt olika metoder som hjälper i undersökning av ekonomiska brott.

Som bisyfte tas upp de vanligaste brotten, som uppstår när ekonomiska brott görs. För arbetets genomförande kommer följande frågor att tas upp som uppstår i samband med syften som tidigare nämnts: hur går en rättsprocess till, vem gör sig skyldig till ekonomiska brott och hur uppkommer ekonomiska brott

I den teoretiska delen redogörs för bakgrunden till ekonomisk brottslighet i Finland. I den teoretiska delen tas också upp de vanligaste brottstyperna när man gör sig skyldig till ekonomiska brott. I den empiriska delen har använts kvalitativa forskningsmetoder. Den teoretiska delen har varit grunden när kvalitativa delens intervjufrågor har formulerats. I den empiriska delen har gjorts en kvalitativ undersökning, där man har intervjuat fyra personer som jobbar med ekonomisk brottslighet. De intervjuade är poliskonstapel vid enheten av ekonomisk brottslighet, jurist, häradssåklagare och tingsrättsdomare.

Som slutsats kan man konstatera att de planerade nedskärningar på budgetanslag för myndigheter kommer i framtiden att påverka arbetet emot ekonomisk brottslighet. Myndigheternas samarbete är redan intensivt men de minskande anslagen gör att man mer än förut planerar nya sätt att samarbeta och effektivera verksamheten, för att hindra ekonomiska brott att ske.

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Utbildningsprogrammet för Företagsekonomi

ABSTRACT

Author	Daniel Vistbacka
Title	Economic crime. A study Study on Cooperation between Authorities, Legislation and Investigation Methods of Economical Crime
Author	Daniel Vistbacka
Year	2012
Language	Swedish
Pages	55 + 1 Appendices
Name of Supervisor	Mayvor Höglund

In this thesis has been taken up how the economic crime looks like in Finland. The aim of the thesis is to examine the work against economic crime and gray economy through government cooperation, legislation and methods that help in the investigation of economic crimes.

As a secondary purpose is included the most common crimes, that occur when an economic crime are made. For carrying through the work, the following issues will be addressed that arise in connection with the purposes as mentioned earlier: how is a lawsuit carried out, who is made guilty of economic crimes and how does an economic crime occur?

In the empirical part qualitative research methods have been used. The theoretical part has been the basis for the qualitative part of when formulating the interview questions. The empirical part consists of qualitative study in which four peoples who work with economic crimes have been interviewed. Persons who have been interviewed are a police officer at the unit of financial crime, a lawyer, a county prosecutor and a district court judge.

As a conclusion can I say that the planned cuts in budget allocations for the agencies will influence the work positively against economic criminality. The authorities' cooperation is already intensive, but the decreasing budget funds make it even more difficult than before to prevent crimes. That is a reason why authorities plan all the time plan new ways to collaborate their operations, to prevent economic criminality

Key word economic crime, tax crime, accounting crime

INNEHÅLL

FÖRORD	2
ABSTRAKT	3
ABSTRACT	4
1. INLEDNING	7
1.1 Val av ämne.....	7
1.2 Förverkligande av arbetet.....	7
1.3 Problemområde och syfte.....	8
1.4 Avgränsningar	8
2. EKONOMISK BROTTSLIGHET	10
2.5 Begreppet ekonomisk brottslighet.....	10
2.6 Skillnaden mellan grå ekonomi och penningtvätt.....	11
2.7 Förekomst och utbredning av grå ekonomi.....	12
3. EKONOMISK BROTTSLIGHET I FINLAND	13
3.1 Bakgrunden till ekonomisk brottslighet i Finland.....	13
3.2 Straffprocess i Finland	14
3.3 Arbete emot att förhindra ekonomisk brottslighet	15
3.4 Möjligheter med samarbete mellan myndigheter vid undersökning av ekonomisk brottslighet.	17
4. UNDERSÖKNING AV MISSTÄNKT BROTT.....	18
4.1 Undersökningsplikt	19
4.2 Förundersökningsplikt	20
4.3 Åtalsplikt.....	21
4.4 Rättegångsplikt.....	22
4.5 Förundersökningstid vid ekonomiska brott.....	22
4.6 Redogörelse angående misstänkta som begått ekonomiska brott	25
5. BROTT MOT OFFENTLIGA EKONOMIN.....	29
5.1 Skattebrott	29
5.2 Bokföringsbrott	32
5.3 Galdenärsbrott.....	35
6. EMPIRI.....	39
6.1 Intervjun	40

6.2	Respondenter.....	40
6.3	Resultatredovisning.....	41
6.4	Sammanfattning	51
7.	SLUTDISKUSSION	52
8.	KÄLLFÖRTECKING	54
9.	BILAGOR	56
9.1	Frågeformulär.....	56

1. INLEDNING

1.1 Val av ämne

Idén till mitt lärdomsprov fick jag efter en längre tids betänkande. Jag funderade länge på ett ämne, som skulle vara intressant ur rättsvetenskaplig synvinkel. Eftersom det har varit mycket diskussioner i olika massmedier om problemen med ekonomisk brottslighet och grå ekonomi, väcktes mitt intresse för ämnet. Före jag valde ämnet ekonomisk brottslighet har jag diskuterat olika alternativ till mitt lärdomsprov med min handledare. Jag hade också några andra alternativa ämnen att välja mellan, men det genuina intresset för ekonomisk brottslighet gjorde att valet föll på att forska om ämnet ekonomisk brottslighet.

Ekonomiska krisen för några år sedan och de allt mer växlande konjunkturerna i samhällsekonomin gör att ekonomisk brottslighet är ett mer intressant brottsverktyg än vad det varit på väldigt länge. Med tanke på att Finska staten också börjat uppmärksamma problemen med ekonomisk brottslighet mer än förut, gör det mer intressant att fördjupa sig i ämnet.

Bevis på att Finska staten har börjat uppmärksamma den grå ekonomins betydelse för samhällsekonomin är den nya lagen om enheten om utredning av grå ekonomi som stiftades vid årsskiftet 2011. I samband med den förnyade lagstiftningen har man också grundat en ny enhet som endast har till uppgift att undersöka ekobrottsligheten i Finland.

1.2 Förverkligande av arbetet

I den teoretiska delen har jag använt mig av ett vidsträckt område av olika källor, för att få en så bred synvinkel av ämnet som möjligt. Jag har använt mig av olika slags böcker, tidningsartiklar både i pappersformat och också elektroniska utgåvor. Förutom det har jag använt mig av regeringens propositioner och utlåtanden. Jag har också försökt att ta i beaktande olika myndigheters utlåtande i fråga om ekonomisk brottslighet i både Finland och Sverige. I lärdomsarbetet har också använts olika lagar om ekonomisk brottslighet och grå ekonomi.

I den empiriska delen har använts kvalitativa djupintervjuer. Genom att göra djupintervjuer med respondenter, får man en lite djupare inblick i arbetet med ekonomisk brottslighet. Alla intervjuer bandades och sedan sammanställdes svaren. För att respondenterna skall kunna ge mer kvalitativa svar har intervju frågor skickats till dem på förhand via e-post.

1.3 Problemområde och syfte

Ekonomisk brottslighet är ett vidsträckt begrepp som omfattar väldigt mycket på en väldigt bred front av ekonomiska handlingar. Det mesta som berör ekonomisk brottslighet är handlingar som strider mot lagstiftningen

Syftet med lärdomsprovet är att undersöka arbetet emot ekonomisk brottslighet och grå ekonomi genom myndigheternas samarbete, lagstiftning samt olika metoder som hjälper i undersökning av ekonomiska brott.

Som bisyfte tas upp de vanligaste brotten som uppstår när ekonomiska brott görs.

För arbetets genomförande kommer jag att svara på frågor som uppstår i samband med syften som tidigare nämnts. Frågor som uppstår i samband med syften är; hur går en rättsprocess till, vem gör sig skyldiga till ekonomiska brott och hur uppkommer ekonomiska brott.

1.4 Avgränsningar

Ekonomisk brottslighet är ett väldigt brett ämnesområde. När man skriver om ett ämnesområde som är väldigt vidsträckt är det viktigt att kunna ge en klar helhetsbild av ämnet. Det går inte att ta med allt inom ekonomisk brottslighet, eftersom det helt enkelt blir för mycket, därför har jag i detta arbete valt att koncentrera mig på de vanligaste ekonomiska brotten.

I arbetet har avsiktligt lämnats bort brott, som är av mindre betydelse sett ur helhetssynvinkeln. I arbetet har jag valt att avgränsa ämnesområde att handla om de vanligaste brottstyper där bl.a. skatte och bokföringsbrott samt gäldenärsbrott ingår. Jag försöker att begränsa arbetet till att handla om ekonomiska brott som be-

gås genom laglig företagsverksamhet. Det betyder att i arbetet lämnas bort ekonomiska brott som begås med handlingar som redan från början är olagliga.

I arbetet lämnas avsiktligt bort brott som finns på värdepappersmarknaden. Också företagsspioneri faller utanför ramen. I arbetet tas inte heller upp ekonomiska brott som begås av tjänstemän. Exempel på sådana brott är mottagande och erbjudande av mutor.

Arbetet begränsas också att endast behandla ekonomisk brottslighet i Finland. Även om arbetet begränsas att tillgodose endast ekonomisk brottslighet i Finland, tas det upp lite internationella synvinklar angående brottslighet och framförallt arbete emot ekonomisk brottslighet.

2. EKONOMISK BROTTSLIGHET

Ekonomisk brottslighet uppstår i synnerhet när det går dåligt för den globala ekonomin. Ekonomisk brottslighet är ett globalt fenomen som drabbar samhället enormt direkt men också indirekt. Enligt en undersökning från revisionsverket i Finland förlorar samhället omkring 4-6 miljarder euro årligen p.g.a. grå ekonomi. Förutom den penningmässiga förlusten drabbar ekonomisk brottslighet samhället, företagsvärlden men också konsumentens ekonomiska trygghet. (Vero.fi)

2.5 Begreppet ekonomisk brottslighet

Ekonomisk brottslighet är ett svårt begrepp att förklara. Ekonomisk brottslighet är ett vidsträckt begrepp som handlar om illegala försummelser, för att kringgå de lagstadgade ekonomiska skyldigheter. Det vanliga är att ekonomisk brottslighet handlar om, brott som har med illegal företagsverksamhet att göra. Till ekonomisk brottslighet kan förknippas handlingar som görs för att kringgå det lagstadgade skyldigheter som t.ex. skatte-, och bokföringsbrott. (Lägesbild av grå ekonomi, IV/2011)

Ekonomisk brottslighet kan delas in i två kategorier; försummelser som är emot samhällelig ekonomi, samt brott mot ekonomiska ordningen eller i andra hand brott som görs i samband med ekonomiska uppgifter. (Koponen, Lahti 2007, 10)

Ekonomisk brottslighet och grå ekonomi orsakar, som tidigare nämnts, flera miljarders förluster årligen åt samhället. Situationen har blivit värre på sådana arbetsområden som är arbetsintensiva. Till sådana branscher kan nämnas byggnads-, och städbranschen. (Inrikesministeriet 2009)

Ekonomisk brottslighet är enligt Leijonhufvud och Wennberg brottslighet med viss systematisk karaktär, som i och för sig drivs av laglig näringsverksamhet. Enligt författarna riktar sig brotten mot olika intressen, som behöver skyddas i samhället. Därför kan man dela in brotten, som brott mot enskild individ, brott mot samhället och brott mot staten. (Leijonhufvud & Wennberg, 2004, 12)

Ekonomiska brott kan indelas i många olika kategorier beroende på från vilket håll man ser på saken. Man kan dela in ekonomiska brott i t.ex. brott mot staten eller brott mot privata aktörer. Man kan även dela in ekonomisk brottslighet i kategorier som; nationalekonomisk *grå ekonomi*-, *fiskal grå ekonomi* eller i *olaglig ekonomi*. ”I nationalekonomi avses med grå ekonomi produktionsverksamhet som inte inkluderas i den nationalekonomiska redovisningen och faller utanför bruttonationalproduktkalkyler”. Fiskal grå ekonomi anses vara sådan verksamhet där man försöker att undvika skatter och avgifter. Inom fiskal ekonomi är den ekonomiska verksamheten laglig. Sedan ska man inte blanda ihop ekonomisk brottslighet med olaglig ekonomi. Med olaglig ekonomi avses sådan verksamhet där utgångspunkten är redan olagligt. Sådan verksamhet kan anses vara exempelvis narkotikahandel. (vero.fi, lägesbild av grå ekonomi 4/2011, 4)

Enligt P. O Träskman kan man dela in begreppet ekonomiskt brottslighet i två kategorier: brott som begås med hjälp av lagligt företagsverksamhet samt brott som redan i och för sig utgör olaglig ekonomisk verksamhet. (Havansi, Koskinen, 2002, 142)

2.6 Skillnaden mellan grå ekonomi och penningtvätt

Med grå ekonomi anses sådan verksamhet, där lagstadgade skyldigheter försummas för att kringgå skatter, lagstadgade försäkringsavgifter som pensions-, olycksfalls-, eller arbetslöshetsförsäkringsavgifter. Andra avgifter som man försöker kringgå är avgifter som kommer i samband med varor som går via tullen. Grå ekonomi kan definieras att gälla ekonomi i anslutning till företagsverksamhet även om grå ekonomi uppfattas som kriminala åtgärder av fysisk person med anslutning att kringgå skatter i olika form. (vero.fi Lägesbild av den grå ekonomin 4/2011)

Penningtvätt är ett fenomen som förknippas med ekonomiskt brottslighet. När det talas om penningtvätt är det för att då försöker man med olika åtgärder få ”svarta pengar till vita”. Man försöker genom olika transaktioner verka så att illegalt skaffade pengar fås till lagliga pengar. Detta görs för att man skall kunna bevisa att

man skaffat pengarna på ett lagligt sätt. Pengarna har skaffats exempelvis genom skattefusk, rån, stöld eller narkotikabrott. (*Swedbank*).

Med penningtvätt försöker man dölja egendom man fått, genom att man gjort sig skyldigt till ett brott. För att man skall kunna göra det betyder att man gjort ett brott tidigare var man skaffat pengar via illegala bemötanden. (*Liukku, Vasara, Defensor legis 4:2 000*)

Målet med ekonomisk brottslighet är att få vinst för person eller grupp som utför handlingen. Penningtvätt är behandlingssätt för att dölja pengarnas ursprung. Denna process är av avgörande betydelse, eftersom det gör att man kan dra nytta av vinsten utan risk att lämna fast.

När brottslig verksamhet ger stora vinster, måste man ibland hitta ett sätt att styra pengarna utan att väcka uppmärksamhet. Det görs genom penningtvätt av olika slag. Exempelvis försöker man ändra pengarna till fast egendom eller genom att flytta pengar till ställen där risken är liten att bli fast (t.ex. skatteparadis). (<http://www.oecd.org/document/Whatismoneylaundering>)

2.7 Förekomst och utbredning av grå ekonomi

Grå ekonomi är ett vanligt fenomen i dagens samhälle. Man anar inte hur ofta man egentligen är i kontakt med illegalt verksamhet. Exempelvis förekommer illegal verksamhet inom städ-, bygg och transportbranschen. Vanligen tar grå ekonomi uttryck som utbetalning av svarta löner, förfalskade kvitton, illegala företagarinkomster, samt att man anlitar företag med kort livscykel för att kringgå att betala skatter. Grå ekonomi kan man också stöta på inom den internationella handeln och placeringsverksamheten.

Även om det görs många uppskattningar på gråa ekonomins utbredning är det väldigt svårt att få en klar bild av hur utbredd det egentligen är. Grå ekonomi omfattar också brottslighet som är undangömd eller dold, det försvårar att uppskatta hur utbredd ekonomisk brottslighet är i helhet. (*vero.fi, lägesbild av grå ekonomi 1/2012*)

3. EKONOMISK BROTTSLIGHET I FINLAND

3.1 Bakgrunden till ekonomisk brottslighet i Finland

I den moderna tiden kan man säga att framfarten för diskussioner om ekobrott tog fart i västvärlden på 1970-talet. Under denna tid tog även diskussioner om ekonomisk brottslighet i Finland fart. ”Tanken på ett nytt förhållningssätt till ekonomisk brottslighet var en av de viktigaste anledningarna till den totala revidering av brottsbalken som påbörjades i början av 1970-talet. I revideringen ingick en viss förnyelse gentemot den ekonomiska brottsligheten.” Under 1970- och 80-talet utsågs i Finland många specialgrupper som skulle ansvara för det allt mer växande ekonomiska brottsligheten. (Hakamo ym. 2009, 36)

Speciellt under 80-talet ökade antalet åtalade för ekonomiska brott. Många av fallen blev dock nedsatta p.g.a. polismyndigheternas och åklagarnas oförmåga att föra fallen vidare, eftersom de saknade erfarenhet av och kunskap om denna sorts brottslighet. Ett betydande svängpunkt var år 1983 när justitieministeriet bekräftade förnyande av strafflagstiftningen i delar. I strafflagstiftningen poängterades det brådskande som i detta fall var att få uppgraderad lagstiftningen mot offentlig ekonomi gjorda brott och lagstiftning angående brott, som gjorts mot centrala ekonomiska begrepp. (Kanniainen ym. 1998, 115)

Efter högkonjunkturen som pågick i slutet av 80- och början på 90-talet, fick ett avbräck när bankkrisen ”den svarta torsdagen” slog till 1992. Efter bankkrisen som uppstod efter devalvering, kom det fram hur stort problem ekonomisk brottslighet egentligen är, tom. bankerna hade gjort sig skyldiga till dugliga handlingar. Under depressionen som krisen ledde till, framkom det att såväl banktjänstemän, politiker och affärsmän hade varit inblandade i olagliga uppgörelser. Efter detta tog diskussioner om ekonomisk brottslighet fart igen. Därför beslöt man att det centrala i polisens verksamhetsplan för åren 1993-1996 skulle vara bekämpning av ekonomisk brottslighet. (Alvesalo, 1998, 5-7)

År 1996 tog Finska regering ett principbeslut om ett treårigt program för bekämpning av ekonomisk brottslighet. ”Det omfattade ett treårsprogram i vilket det in-

gick flera förslag på förbättrad kontroll av ekonomiskt brottslighet. Flera olika myndigheter, bland annat tullen, den verkställande myndigheten och skattemyndigheten, polisen och åklagarmyndigheten tilldelades resurser. Från början av 1999 förlängdes programmet fram till år 2001.” År 1994 blev penningtvätt kriminaliserat enligt lag i Finland. 2003 uppgraderades lagen att överensstämma med EU bestämmelserna. ([http://www.bra.se/forskning om ekonomisk brottslighet/20-30](http://www.bra.se/forskning%20om%20ekonomisk%20brottslighet/20-30))

Programmet har också efter det förlängts. 2001 förlängdes programmet till 2004. Efter det har man förlängt programmet 2 gånger att innefatta åren 2004-2006 och 2006-2009. Efter att inrikesministeriet år 2004 påbörjade ett effektiviserat arbete mot ekonomisk brottslighet, har man kunnat minska på öppna fall med närmare 30 procentenheter. Enligt ett utlåtande från inrikesministeriet De ekonomiska brott man löst under tiden programmen funnits, har gett ekonomiska fördelar för mer än dubbelt än vad resurserna har kostat. (<http://www.valtioneuvosto>, 2006, harmaatalous)

Den finska ekobrottsbekämpningen går primärt ut på att man försöker kontrollera ekobrottsligheten och utarbeta skadestånd. Det innebär ett allt mer intensivt polisarbete och samarbete mellan de olika myndigheter för att få bekämpningen så effektivt som möjligt. (Lindgren, 2000, 220)

3.2 Straffprocess i Finland

En straffprocess kan indelas i fyra olika moment. Dessa är *förundersökning*, *åtalsprövning*, *rättegång* och *genomförande av straff*. Det är polisen som i vanliga fall sköter om förundersökning om inget annat har föreskrivits. Speciella förundersökningsmyndigheter är gränsbevakningsmyndigheter, försvarsmyndigheter och tullmyndigheter. Dessa tre parter har enligt Finska lagen rätt att i vissa fall ta hand om förundersökning. Polisundersökning är det allmänna benämning till många uppgifter som polisen sköter om, och som inte egentligen har pga. brott utfört förundersökning.

Till skillnad från de vanliga brotten undersöks ekonomiska brott av många olika distanser. Ekonomiska brott i Finland undersöks av centralkriminalpolisen, regionala ekobrottundersökningsinrättningar samt av polisenheternas enskilda ekobrottsforskare. Man har försökt koncentrera och effektivera verksamheten genom samarbete mellan olika myndigheterna. Ett exempel på effektivisering är att man koncentrerat undersökning av ekonomiska brott områdesvis. Dessa enheter finns i de 16 största städer i Finland allt från Helsingfors till Rovaniemi och Uleåborg.

Hjärnan bakom all brottsbekämpning är Centralkriminalpolisen. Centralkriminalpolisen är högsta organ inom bekämpning av ekobrottsligheten. Centralkriminalpolisen arbetar inte med de s.k. mindre ekonomiska brotten, utan man har koncentrerat sig på att bekämpa organiserad och professionell ekobrottslighet både nationellt och internationellt. (Alvesalo ym. 2009, 28)

Förutom dessa instanser, har det sedan år 2005 funnits en speciell förundersökningsenhet för ekonomisk brottslighet i huvudstadsregionen. Enheten tar hand om anmälningar om misstänkta ekonomiska brott som kommer in. Efter det lägger enheten fram förslag om undersökning av misstänkt ekonomisk brottslighet. Enheten har också till uppgift att göra en helhetsbild om i vilken tillstånd brottsundersökning är i huvudstadsregionen. Enheten kordinerar och planerar resurser så att man kan fokusera på rätta saker vid undersökningar av ekonomiska brott. Enheten försöker också att kordinera arbetet så att man undviker att undersöka samma ekonomiska brott på flera olika enheter. Från och med 2006 har också alla andra ekonomiska enheter i Finland ingått i detta system. Övriga Finland har fått utnyttja enhetens tjänster vid brottsutredningar och arrangemang kring åklagarmyndigheter. (www.poliisi.fi/brott)

3.3 Arbete emot att förhindra ekonomisk brottslighet

Det finns flera olika sätt att bekämpa ekonomiska brott. Brottsbekämpningen fungerar allt från gräsrotsnivå till statsmaktens åtgärder, för att få bukt med problemet. Det stiftas lagar för att få ett mer komplett regelverk gällande ekobrottsligheten. Man har stiftat enheter som har som uppgift endast att utreda ekonomiska

brott. Dessutom arbetar olika myndigheter tillsammans för att effektivera arbetet emot ekonomiskt brottslighet.

I Finland har man splittrat kontrollen av finansvärlden mellan olika myndigheter som skatteverket och tullen. På grund av sekretess behöver inte myndigheter anmäla brott som förekommer i samband med egna utredningar till polisen vilket försvårar utredning av ekonomiska brott. En förändring kom i samband med Polislagen som trädde ikraft 1.10.1995. I Polislagens 3 kap. 35-36 § står det att polisen skall utan hinder av myndigheter få avgiftsfritt alla handlingar och uppgifter som de behöver i deras utredningar.

Ett viktigt medel i bekämpning av ekonomisk brottslighet var det nya systemet som togs i bruk av skatteverket 1996, den s.k. *HATVA-systemet* (harmaan talouden valvontajärjestelmä). HATVA-systemet innehar all den information som skatteverket årligen samlar in. Sedan jämför systemet all den informationen som man fått in och sedan rapporterar om misstänkta skumaffärer. (Alvesalo, 1998, 136-137)

Finska staten har enligt finansrådet gjort fem principbeslut för bekämpning av ekonomisk brottslighet. Programmen infördes periodvis 1996-1998, 1999-2001, 2002-2005-2006-2009. Det nyaste programmet påbörjades under Matti Vanhanens regeringstid 2009. Det femte programmet är ett tvåårigt projekt för att programmen skall vara lika långa som ordinarie valperioden. ”Kontinuiteten i programmen för bekämpning av ekonomisk brottslighet har ansetts viktig, eftersom möjligheterna att begå ekonomiska brott utvecklas hela tiden i och med att den ekonomiska, samhällsliga, internationella och tekniska verksamhetsmiljön förändras. (http://www.intermin.fi/intermin/peraateepaatos_talousrikostorjuntaohjelma)

Lagen om enheten om utredning av grå ekonomi togs ikraft 1.1.2011. Lagen är viktig för bekämpning av grå ekonomi. Syftet med lagen är att stöda olika myndigheters insatser i kamp om bekämpning av grå ekonomi. Med stöd av lagen har man inrättat en ny enhet inom skatteförvaltningen som har till uppgift att bekämpa och utreda grå ekonomi. Enheten är i kontakt med olika myndigheter som rappor-

terar om iakttagelser om grå ekonomi till den nystiftade enheten.

(<http://www.vero.fi/lägesbild> av grå ekonomi 1/2011)

Genom att stifta nya lagar och ändra på de nuvarande, stöder man arbetet emot ekonomisk brottslighet. Genom lagändringar minskar man brottslingarnas möjligheter att göra ekonomiska brott utan att lämna fast för det. Under det pågående programmet som sträcker sig till slutet av 2011 görs en totalreovering av myndigheternas befogenheter i kamp mot grå ekonomi. Man skall exempelvis förändra tvångsmedels- och polislagen som gäller brottsutredningar. Genom att man ändrar på lagarna, blir det lättare kan granska misstänkta ekobrott. (<http://www.intermin.fi>, periaatepäätös, talousrikostorjuntaohjelma)

3.4 Möjligheter med samarbete mellan myndigheter vid undersökning av ekonomisk brottslighet.

Ekonomisk brottslighet är en hotbild för samhället och drabbar de ärliga medborgare. Med ekonomisk brottslighet kombineras två starka komponenter, företagsverksamhet och illegala penningtransaktioner. Det allt mer utvecklade samhället där datorisering hjälper brottslingar att begå ekonomiska brott gör det svårt för myndigheter att hinna med i utvecklingen och kontroll.

Till skillnad från andra länder har man inte i Finland stiftat några s.k. ”supermyndigheter” som skulle ha långtgående befogenheter att kontrollera misstänkta brott. Istället har myndigheter i Finland byggt ett tätt samarbetsnätverk med varandra, för att kontrollera ekonomisk brottslighet. Samarbetsnätverket har byggts upp på det viset att olika distanser ansvarar för sitt eget ansvarsområde. Exempel på olika ansvarsområden är övervakning av de grundläggande uppgifter och övervakning, intern kontroll, förundersökning av brott och undersökning av företag.

(<http://www.intermin.fi>, periaatepäätös, talousrikostorjuntaohjelma)

4. UNDERSÖKNING AV MISSTÄNKT BROTT

Undersökning av misstänkt brott

Om man vet, hört eller sett att ett brott begåtts är man skyldig att göra en anmälning om saken till myndigheten, i vanliga fall till polisen. Anmälningen kan göras på många olika sätt. Man kan exempelvis göra anmälan genom att man går till polisstationen, genom att man berättar om saken till patrullerande poliser, via telefon, fax eller genom att fylla i en elektronisk blankett på polisens hemsida. (www.Poliisi.fi/brott, Hakamo ym. 2009, 26–30)

När anmälningen har gjorts tar polisen upp ärendet till närmare granskning och undersöker om ett brott begåtts. Om man misstänker att ett brott har gjorts, tar man ärendet till förundersökning. I vanliga fall görs förundersökning i den orts polisenhet som det misstänkta brottet begåtts.

En förundersökning kan påbörjas också utan att någon anmäler om det. I vissa fall kan man påbörja utredning om dödsorsaker, vid fall där personer har försvunnit eller i fall där man begått brott genom affärsverksamheten, som går under ekonomisk brottslighet.

Undersökning av ekonomisk brottslighet fungerar i stora drag på samma sätt som vilken förundersökning som helst. Allra först skall en anmälan göras, sen skall ärendet vidare till förundersökning, till åtalsprövning och eventuellt till rättegång och till sist fastställs domen. Avvikanden från vanliga undersökningar är att ekonomisk brottslighet är svårt att bevisa, det betyder att förundersökningen brukar ta längre tid än i vanliga brott som exempelvis slagsmål eller rattfylleri.

Efter förundersökning är det dags för åtalsprövning. Vid åtalsprövning jämför man det misstänkta brottet med vad som sägs i lagen om det misstänkta brottet. Man ser efter om det misstänkta brottet faktiskt beskriver det som sägs i lagen. Dessutom ser man efter om den misstänkte faktiskt är den som gjort det misstänkta brottet. Om man bevisligen kan bevisa att den misstänkte begått ett brott skall ett åtal väckas mot honom.

Efter att åtalet väcks går ärendet till rätten och domstolsväsendet som avgör om något brott begåtts i fallet. (www.Poliisi.fi/brott, Hakamo ym. 2009, 26–30)

4.1 Undersökningsplikt

Ekonomisk brottslighet är en brottstyp som uppkommer på en väldigt bred front. Brotten sker efter en längre tids planering eller genom att man utnyttjar situationen som plötsligt dykt upp. Brottskaraktär för ekobrott kan exempelvis vara *bokföringsbrott* eller *skattebrott*.

Ekonomiska brott sker genom att företag försöker dölja sina resurser för borgenärer. Ett företag som hamnat i svårigheter kan försöka rädda det som räddas kan genom att man säljer egendom förmånligt från företag x som är i svårigheter, till företag y som man tänkt fortsätta med efter att man lagt ner företag x som gått dåligt för.

Ett bra planerat ekonomisk brott är både svårt och tidskrävande att undersöka. Brotten görs vanligtvis genom en mängd olika brottsserier under en längre tid. Det betyder att när man undersöker ett fall kan det i fallet finnas många olika brottstyper som skall undersökas. Problemet i sådana fall är, att kunna hantera helheten på ett enhetligt sätt samt problemen i stora fall, att fallet kan bli föråldrat under undersökningstiden pågår.

Det är problematiskt att undersöka ekonomiska brott. Att samla bevis är inte lätt pga. av att bokföringen kan vara försvunnen och en del av brotten kan vara gjorda i utlandet. Bokföringsbrott är också det vanligaste brottet i ekobrottsutredningar.

I de flesta brottsutredningar finns det inte heller några vittnen att tillgå. I många fall är också trovärdig indicium tvivelaktigt. Problemet är också att de misstänkta har goda möjligheter att kontrollera bevisen och de centrala uppgifterna. Merparten kan vara många om aktieägarna, styrelsen och verkställande direktör har bytts ut många gånger under utredningstiden. I sådant fall försvåras hela brottsutredningen, eftersom alla inblandande skall undersökas skilt för sig som tär på tiden. (www.Poliisi.fi/brott, Hakamo ym. 2009, 26–30)

4.2 Förundersökningsplikt

Enligt undersökningslagens 2 och 6 § skall förundersökning av misstänkta brott inledas snarast och utan dröjsmål.

Förundersökning skall enligt undersökningslagens 2 § påbörjas, när någon anmäler ett brott eller när det finns skäl att tro att ett brott begåtts. Detta kallas också för *förundersökningsplikt*. Enligt undersökningslagens 4 § behöver man inte göra förundersökning ifall den strängaste straffen skulle vara böter och som kan ses vara betydelselösa och i fall där målsäganden inte har några andra anspråk i ärendet.

I de flesta fall är det polismyndigheterna som gör förundersökningen. Andra myndigheter som kan göra förundersökning är gränsbevakning, militärmyndigheter och tullmyndigheter. Ett brott går till förundersökning när någon gjort en anmälan om misstänkt brott eller genom att myndigheterna misstänker att ett brott begåtts. I så gott som alla ärenden går rättsprocessen till på samma sätt även inom ekonomisk brottslighet. I vissa fall kan förundersökning vara långvarigare än i andra, beroende på hur svårt det är att få fram bevisning i ärendet ifråga. (www.Poliisi.fi/brott, Hakamo ym. 2009, 26–30)

Efter att polisen tagit emot anmälan görs det en bedömning om saken tas upp till förundersökning. Tröskeln till förundersökning bestäms i förundersökningslagens 2 §. Efter att man beslutat att ta upp ärendet till förundersökning och misstänker någon för brott är polisen tvungen att anmäla om ärendet till åklagaren. Anmälningen behöver inte göras i lindriga fall som exempelvis snatteri.

I förundersökning försöker polisen reda ut om något brott begåtts, i vilka förhållanden brottet har skett, nyttan av brottet samt vilka personer som varit inblandad i misstänkta brottet. Förutom detta utreder man om målsäganden har några yrkanden i fallet.

Efter avslutad förundersökning sammanställs bevisen man fått fram och ärendet skickas vidare till åklagarmyndighet. Vid åklagarämbetet tas sedan beslutet om ärendet tas upp till åtalsprövning eller inte.

Förundersökning kan också ske genom åklagarens yrkanden enligt Lag om rättegång i brottmål 3 kap. 9 §.

Har åklagaren väckt åtal för ett brott, är han eller hon på målsägandens begäran skyldig att i samband med åtalet även föra målsägandens talan beträffande dennes privaträttsliga anspråk mot svaranden på grund av brottet, om detta kan ske utan väsentlig olägenhet och anspråket inte är uppenbart ogrundat. Om åklagaren inte åtar sig att driva målsägandens privaträttsliga anspråk, ska han eller hon meddela målsäganden detta med iakttagande av vad som föreskrivs i 1 kap. 9 § 1 mom. (13.5.2011/455)

Målsäganden skall framställa sin begäran under förundersökningen eller till åklagaren. Han skall samtidigt uppge de omständigheter som anspråket grundar sig på.

När åklagaren söker ändring i avgörandet på ett åtal skall han under de förutsättningar som stadgas i 1 mom. också söka ändring i avgörandet på målsägandens ersättningsanspråk, om avgörandet har berott på avgörandet i åtalsärendet.

(www.Poliisi.fi/förundersökning av brott, Hakamo ym. 2009, 26–30, Lag om rättegång i brottmål, Lag om undersökning)

4.3 Åtalsplikt

Efter avslutad förundersökning tas ärendet upp i åklagarämbetet. Vid åklagarämbetet har åklagare ensamrätt att bestämma om åtal skall väckas mot den misstänkte eller inte. Åklagaren väger om bevisningen räcker till för att ett åtal skall kunna väcka mot den som misstänkts för brott. Om åklagare bestämmer sig för att inte väcka åtal kan inte beslutet överklagas. Enda instansen som kan ändra på beslutet är överordnande åklagare som kan ta ärendet upp till ny behandling om han så vill.

När man ser på om åtal skall väckas eller inte så överväger man om man har tillräckligt bevisning för att bevisa att den misstänkte begått ett brott. Åklagaren är tvungen att utan dröjsmål väcka åtal om så är fallet.

Ett brottsmål väcks när en stämningsansökan inlämnas till tingsrätten. Om åklagaren ger själv ut stämningsansökan, väcks ärendet när stämningsansökan ges till svaranden.

(Lag om polislag, Lag om rättegång i brottmål, Lag om förundersökning, Lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar).

4.4 Rättegångsplikt

Ifall åklagaren bestämmer att väcka åtal, för misstänkt brott måste en stämningsansökan göras till domstolen. Sedan går man igenom stämningsansökan vid domstolen och ser till att allt väsentligt finns med om något saknas begärs komplettering i ärendet ifråga. Efter att stämningsansökan har inlämnats skall det omedelbart utan dröjsmål anmälas om stämningsansökan till den åklagade. I stämningsansökan till den åklagande beger domstolsväsendet ett skriftligt svar på det som åklagaren yrkar på.

Efter det går ärendet vidare till rättegång. Rättegången går till på följande vis: Åklagare och målsägande ger en kort sammanfattning på yrkanden. Den åklagande svarar på yrkanden. Efter det berättar de målsäganden noggrannare deras synpunkt på saken. Efter det tas bevisningen upp. Sedan kommer sammanfattningen av både åklagaren och den anklagade i ärendet.

Domen i fallet ges ut efter betänketiden. Betänketiden kan vara kort eller långfattigt beroende på fallets karaktär. Men domen skall ges ut utan dröjsmål.

I ”Lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar” 2 kap. 1 § om grundläggande uppgifter om rättegång och offentlighet att ” *Uppgifterna om den domstol som behandlar ärendet, ärendets exakta art, processens gång samt den muntliga förhandlingens tid och plats såväl som de uppgifter som är nödvändiga för specificering av parter är offentliga. Domstolen kan dock i en sådan situation som avses i 6 § förordna att uppgifterna om en målsägandes eller en asylsökandes identitet skall hållas hemliga.* (Lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar)

4.5 Förundersökningstid vid ekonomiska brott

Den första omfattande undersökningen om hur lång undersökningstiden är vid ekonomisk brottslighet, gjordes år 2004. I undersökningen har man tagit reda på

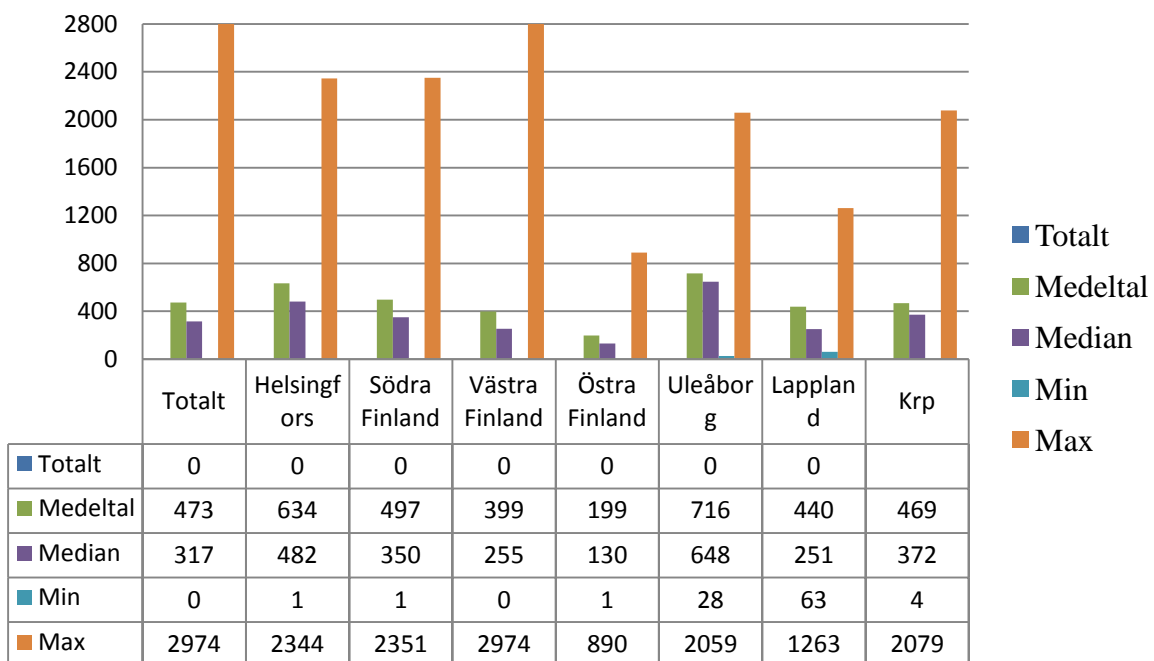
hur länge det har tagit från det att brottet anmäls till myndigheter, tills man avslutat förundersökningen. I genomsnitt har det tagit 473 dygn från det att fallet anmäls till myndigheter till att fallet blir förundersökt och hamnat till åklagarämbetet. Undersökningstiden kan dock variera kraftigt. I snabbaste fallen har man löst och avslutat förundersökning samma dag man påbörjat den. I de längsta förundersökningar har det tagit 2 974 dygn att lösa fallet, dvs. över åtta år.

Det är också variationer på förundersökningstid vid olika myndigheter samt var i landet fallet undersöks (bild 1). Med myndigheter avses främst skillnaden mellan Helsingfors polis och centralkriminalpolis. I genomsnitt var förundersökningstiden längst i den gamla Uleåborgs län, där undersökningstiden var i medeltal 716 dygn. På andra plats kom Helsingfors där undersökning tog i medeltal 634 dygn. Efter dem kom Södra Finlands län och CKP. I Västra Finlands län hade man i sin tur gjort klar med fallen i lite snabbare takt än i övrig Finland där medeltalet låg på 399 dygn. Men den snabbaste förundersökningstiden hade Östra Finland län där medeltalet låg på ynka 199 dygn.

De kraftigt varierande förundersökningstiderna beror på många olika faktorer. De faktorer som påverkar mest, är att i ställen där medeltalet var högt fanns det också mer fall att utreda. Det gjorde att undersökningstiden blev längre på vissa ställen.

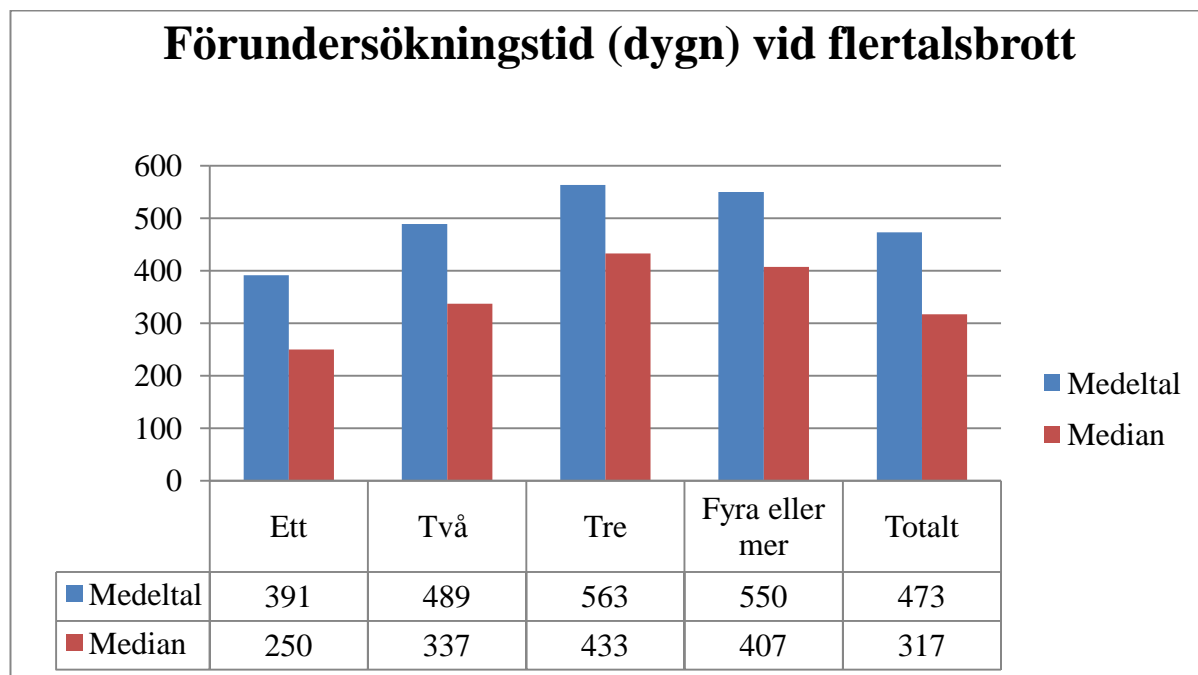
I undersökningen kom det också fram att det fanns variationer i om det var fråga om ett eller flera brottsrubriceringar (bild 2). Vid en enda brottsrubricering var förundersökningstid betydligt kortare än vid flertalsbrott. I medeltal vid en brottsrubricering var medeltalet 391 dygn medan förundersökningstid vid tre olika brottsrubriceringar var 563 dygn och vid brott med fyra eller mer låg medeltalet på 550 dygn. (Hakamo ym. 2009, 118)

Medeltal av förundersökningstid (dygn) av ekobrott som kommit till åklagaren

Tabell 1

1 Hakamo ym. 2009. 119

Kuva 2 Hakamo ym. 2009. 120

4.6 Redogörelse angående misstänkta som begått ekonomiska brott

Ekonomisk brottslighet äventyrar i princip samhället, industrialismen och konsumentens finansiella säkerhet. De enskilda ekonomiska brotten sker ofta i samband med vanlig företagsverksamhet. Att begå ett ekonomiskt brott, betyder i allmänhet att man måste inneha en viss position och inneha möjligheter för att kunna förverkliga brottet.

De personer som begår ekonomiska brott är personer som är högt rangordnade i samhället. De som mest har blivit åtalade för ekonomiska brott är 90 % verkställande direktörer, eller personer inom chefsposter samt minst 80 % av alla, besitter en position som minst kontorschef. För att kunna utföra ekonomiska brott på ett värdigt sätt behöver man oftast specialkunskaper. Till specialkunskaper anser man till exempel studier med inriktning på juridik eller handel. (Alvesalo, 1998, 135-136)

Ekonomisk brottslighet har blivit mer internationell i takt med ekonomisk verksamhet också blivit internationaliserad och därmed mer komplicerat än förut. På grund av detta har det också blivit svårare att hänga med i brottsutveckling och undersökningarna har blivit svårare att utföra på ett effektivt sätt. (Alvesalo, 1998, 135-136)

En stor del av de som gjort sig skyldiga till ekonomisk brottslighet är av det manliga könet. Männens andel av ekobrotten är 83 % medan bara en femtedel (17 %) är kvinnor. En stor del av alla som gjort sig skyldiga till ekonomiska brott är födda på 50- och 60-talet. Av de brottsmisstänkta var 17 % födda på 40-talet och 16 % som var födda på 70-talet. Brottsmisstänkta som blivit född på 30- och 80-talet utgör endast 3 procentenheter vardera av totala andelen, medan de som var födda på 20-talet fanns under 1 % som var misstänkta för ekonomiska brott. I undersökning som är gjord i polishögskolan är medelålder för brottsmisstänkta för de som avslutat förundersökning senast år 2004, 45 år. Den yngsta misstänkta ekobrottsling var 19 år gamla medan den äldsta var 83 år gammal.

Bild 3 Hakamo ym. 2009. 67

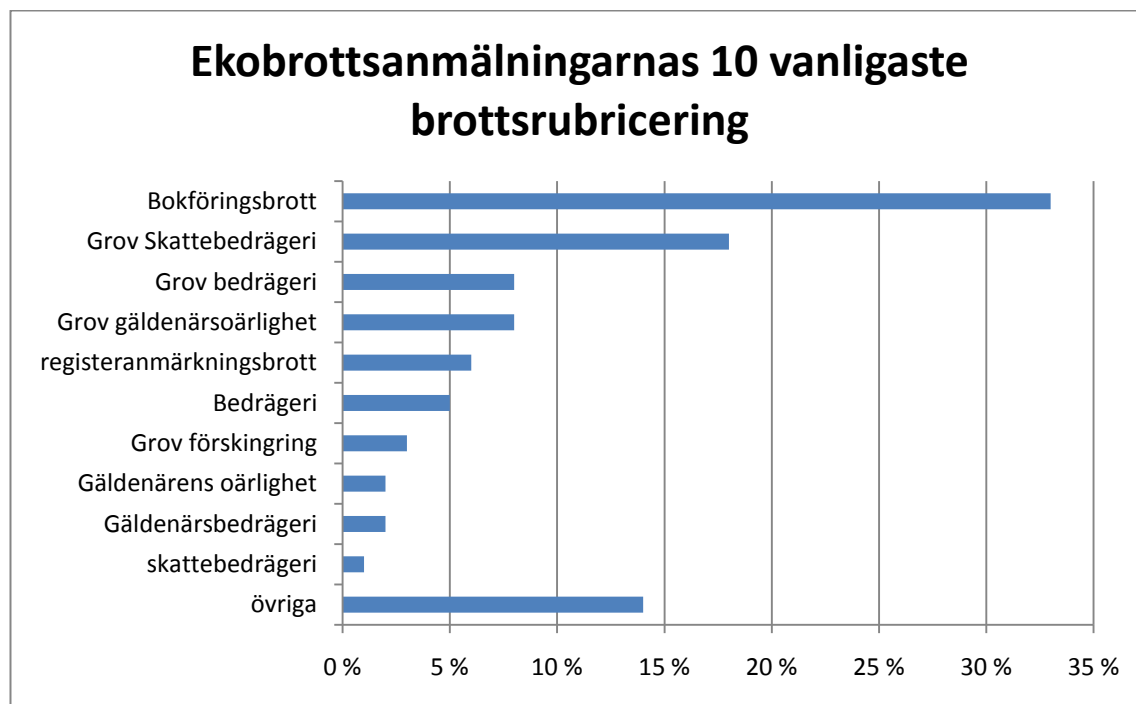
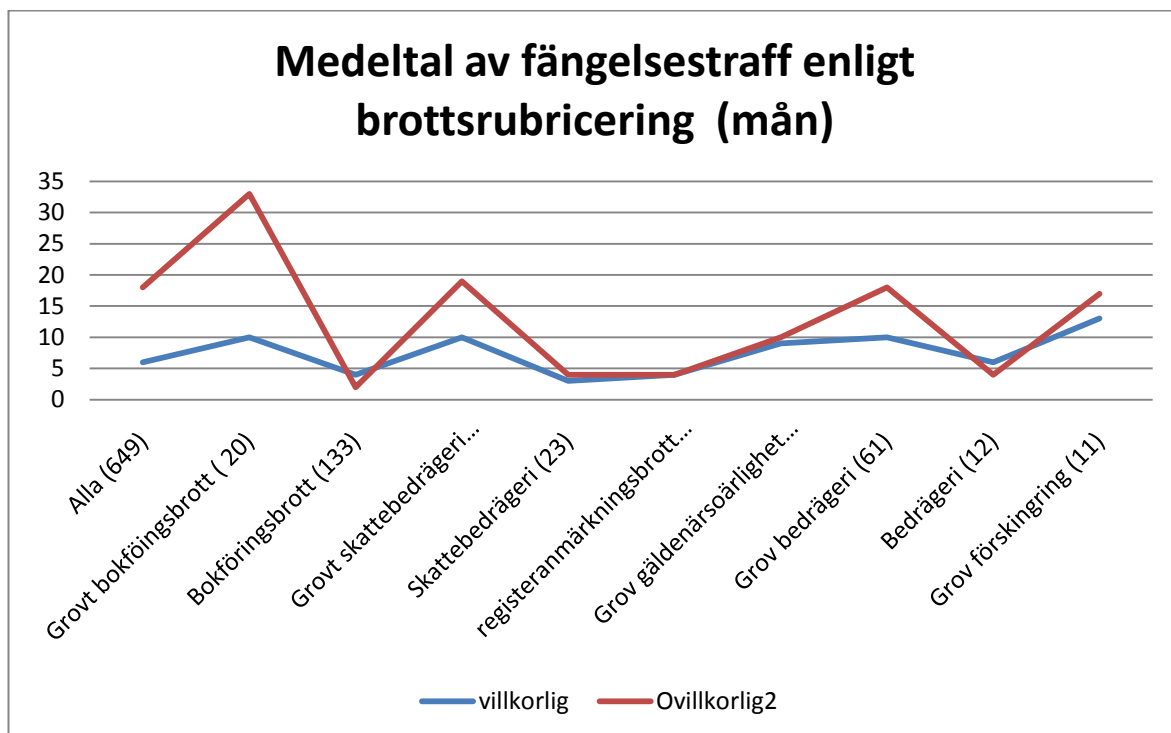

Bild 4 Hakamo ym. 2009. 62

De längsta straffen enligt medeltalet för ekonomiska brott, var dömda för grovt bokföringsbrott (33 mån) och grov skattebrott (19 mån). Det längsta straffet för villkorligt dom var för grov förskingring (13 mån), grov bedrägeri (10 mån), grov skattebedrägeri (10 mån) och grov bokföringsbrott (10 mån).

Från bilden nedan kan man också se att medeltal var längre vid ovillkorligt straff än vid villkorligt domslut. Skillnaden var inte ändå något märkvärdigt, medeltalet på de som var dömda till ovillkorligt fängelsestraff för bokföringsbrott var 2,3 månader medan straffet för villkorligt brott av samma sak var 3,9 månader. I vissa av tabellens ekonomiska brott var brottsmängden så lite att man inte kan dra några pålitliga slutsatser av undersökningen.

Kuva 4 Hakamo ym. 2009. 113

5. BROTT MOT OFFENTLIGA EKONOMIN

5.1 Skattebrott

Kanske den mest vanliga typ av ekobrott är skattebrott. *Skattebrott* är en så kallad falsk deklaration som också kallats för skattebedrägeri. Det finns många olika benämningar på skattebrott, t.ex. för skatteredovisningsbrott, försvårande av skattekontroll eller vårdslös skatteredovisning.

Skattebrott kan indelas i två olika grupperingar. Gärningsmannen skall antingen ha lämnat oriktiga uppgifter till myndigheter eller lämnat bort att ge deklaration, kontrolluppgifter eller annat till myndigheterna behövliga uppgifter. Genom underlåtenhet har gärningsmannen gett upphov till att fel uppgifter angående skatter upptas. Det betyder i klarspråk skatter undandras eller lämnas bort för gärningsmannen fördel eller att skatter återbetalas till gärningsmannen eller till någon annan utan laglig grund. (Lejonhufvud & Wennberg, 2004, 110-124)

Enligt skattebrottslagen anser man att skattebrott kan omfatta en mängd olika brott. De främsta skattebrott handlar om *momsbedrägeri* och *bokföringsbrott*. Momsbedrägeri kan utföras på många olika sätt. I vanliga fall handlar ändå momsbedrägeri om manipulation av ingående och/eller utgående moms.

Vid skattebedrägeri försöker gärningsmannen handla så att han behöver betala endast en liten del av den verkliga skattessatsen eller att inte behöva betala skatt alls. Gärningsmannen kan också försöka att lura myndigheterna så, att skatt återbetalas utan lagligt grund till gärningsmannen. Gärningsmannen ger oriktiga uppgifter till myndigheterna som påverkar bestämmandet av skattessatsen.

Skattebedrägeri kompletteras med bestämmelser om grovt och lindrigt skattebedrägeri samt skatteförseelse. Med skatteförseelse avses sådant fall där någon underlåter att betala sina skatter inom utsatt tid, t.ex. förskottsinnehållning eller arbetsgivares socialskyddsavgifter. (Havansi, Koskinen, 2002, 143-44)

Skattebedrägeri enligt finska lagstiftningen

I den finska lagstiftningen har man tagit upp brott mot offentlig ekonomi i Strafflagens 29 kap. 1§ "Den som 1) genom att för beskattningen ge myndigheterna en oriktig uppgift om någon omständighet som påverkar bestämmandet av skatt, 2) genom att i en anmälan som lämnas för beskattningen hemlighålla en sådan omständighet som påverkar bestämmandet av skatt, 3) i syfte att undandra skatt genom att underlåta att fullgöra sådana skyldigheter som föreskrivs för beskattningen och som har betydelse för bestämmandet av skatt, eller 4) i övrigt bedrägligt får till stånd eller försöker få till stånd att ingen eller alltför låg skatt bestäms eller att skatt återbetalas utan grund, skall för skattebedrägeri dömas till böter eller fängelse i högst två år.

I strafflagens 29 kap. 2 § anser man Grovt skattebedrägeri som:

*Om vid skattebedrägeri 1) eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning eller 2) brottet begås särskilt planmässigt, och skattebedrägeriet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för **grovt skattebedrägeri** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.*

I den 3 §: Lindrigt skattebedrägeri:

*Om skattebedrägeriet, med hänsyn till den eftersträvalda ekonomiska vinningens storlek eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för **lindrigt skattebedrägeri** dömas till böter. Vid lindrigt skattebedrägeri får eftergift ske i fråga om anmälan, åtal eller straff, om skatteförhöjning anses vara en tillräcklig påföljd.*

I den 4§: Skatteförseelse

Den som för att skaffa sig själv eller någon annan ekonomisk vinning eller av någon annan orsak än betalningsoförmåga eller betalningsförbud som grundar sig på domstolsbeslut underlåter att inom utsatt tid betala förskottsinnehållning, källskatt eller redovisning underkastad överlåtelseskatt, 2) för en kalendermånad uträknad omsättningsskatt eller motsvarande skatt på vissa försäkringspremier, 3)

mervärdesskatt som skall redovisas eller 4) arbetsgivares socialskyddsavgift skall, om gärningen inte utgör skattebedrägeri, för skatteförseelse dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. (29.11.1996/934) Som skatteförseelse betraktas dock inte en mindre försummelse som har rättats utan dröjsmål. Vid skatteförseelse får eftergift ske i fråga om anmälan, åtal eller straff, om skatteförhöjning anses vara en tillräcklig påföljd.”

HD:2008:18 – Grovt skattebrott och delaktighet i brott

M och V hade i flera olika repriser importerat från utomlands nikotinprodukter till Finland utan att göra en anmälan om det till tullmyndigheter. Det gjorde att man inte kunnat bestämma skatten som skall betalas för produkter som importerats utomlands. Pga. att M och V hade undvikit att anmäla massimporten av nikotinprodukter till tullmyndigheter hade de gjort sig skyldiga till skattebrott.

Åklagaren yrkade på grovt skattebedrägeri för M och V pga. att genom deras försummelser sökt stort ekonomisk vinning men också för att brottet var organiserat och välgenomtänkt. Tullmyndigheter nöjde sig med åklagarens yrkande förutom att de ville tillägga åtal om skadeståndersättning för uteblivna tullavgifter, mervärdesskatt och tobaksskatt med uteblivna räntor.

Högsta domstolens avgörande i fallet;

Högsta domstolen dömde M för olagligt import enligt SL 29 kap. 1 § 3 mom. och genom 2 § för tre grova skattebrott till 1 års och 9 månaders fängelsestraff.

Högsta domstolen dömde V enligt samma straff som han fick redan i hovrätten. Hovrätten dömde V enligt SL 29 kap. 1 § 3 mom. för olaglig import av varor och enligt 2 § för fyra grova skattebrott till 1 års och 11 månaders fängelsestraff.

5.2 Bokföringsbrott

Bokföringsbrott är den typ av ekobrott som anmäls flitigast av konkursförvaltare i granskningar av konkursbon. Straffansvarig vid bokföringsbrott är den bokföringsskyldige eller, om det är en juridisk person, den som är företrädare till den bokföringsskyldige. Uppsåtligt bokföringsbrott förutsätter dock att den åtalade själv handlat på ett sätt som anses straffbart enligt lagen. T.ex. den åtalade har lämnat oriktiga uppgifter i bokföringen, underlåtit att bokföra händelser eller att bevara räkenskapsmaterial.

Oaktsamhet i bokföring är också straffbart som bokföringsbrott. Därmed vidgas straffansvaret också till fall där ledningen underlåtit kontroll av bokföringen. I aktiebolag är det styrelsen som ansvarar över att företagets organisation är utformat på ett sätt som är säker för företaget medan det är verkställande direktörs ansvar att se till att bokföringen görs enligt lagen. Även om styrelsen och Vd:n ansvarar för bokföringens laglighet, kan den som i själva verket har hand om bokföringen dömas som medgärningsman eller medhjälpare.

Revisorer kan enkelt göra sig skyldiga till medbrottslighet för bokföringsbrott, eftersom det är revisorer som medverkar i bokföringsarbetet har de stort ansvar i att bokföringen går lagligt till. Men även vid externrevision kan revisorer medverka i bokföringen på ett sätt som kan tolkas som bokföringsbrott. Upprättande av revisionsberättelse tolkas inte som medhjälp till bokföringsbrott. Medhjälp till bokföringsbrott förutsätter, att man gjort något olagligt när bokföringsbrott ännu pågick.

Ifråga om *gärningsmannaansvar* och ansvar vid medhjälp vid bokföringsbrott är oaktsamhet tillräckligt. Straffbestämmelser vid bokföringsbrott aktualiseras ofta i samband med andra straff. Om t.ex. vilseledande bokföring, förskingring eller oredlighet mot borgenärer används som sätt för bedrägeri blir i vanliga fall det senare brottet upphöjt till grovt brott – med strängare straffskalan. D.v.s. förutom att man döms för bokföringsbrott döms man också för vilseledande bokföring, förskingring eller oredlighet mot borgenärer som tolkas för grovt brott. Detta gäller också i fall där bokföringsbrottet är ett grovt brott.

Förenklat självdeklaration innebär att den skattskyldige sänds en deklara-tionsblankett med färdiga uppgifter som grundar sig på lämnande av kontrolluppgifter. Om det finns uppgifter i blanketten som är felaktiga borde man självmant göra en ändringsförfarelse – om uppgifter i blanketten är felaktiga men man anmäler inte om felaktiga uppgifter kan man bli bestraffat för det. (Leijonhufvud, Wennberg, 103-106)

I den finska lagstiftningen har man tagit upp näringsbrott i Strafflagens 30 kapitel

Bokföringsbrott enligt den 9 §

Om en bokföringsskyldig, en företrädare för denne, den som utövar faktisk beslutanderätt inom en bokföringsskyldig juridisk person eller den åt vilken bokföringen har uppdragits

underlåter att bokföra affärshändelserna eller att upprätta bokslut på ett sätt som strider mot skyldigheterna enligt bokföringslagstiftningen, 2) tar in oriktiga eller vilseledande uppgifter i bokföringen, eller 3) förstör, döljer eller skadar bokföringsmaterial, och på detta sätt gör det svårare att få en riktig och tillräcklig bild av resultatet av den bokföringsskyldiges verksamhet eller av den bokföringsskyldiges ekonomiska ställning, skall gärningsmannen för bokföringsbrott dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Grovt Bokföringsbrott enligt paragrafen 9 a

Om ett bokföringsbrott begås så att 1) bokföringen av affärshändelserna eller upprättandet av bokslut helt eller till väsentliga delar försummas, 2) antalet oriktiga eller vilseledande uppgifter är mycket stort, uppgifterna gäller stora summor eller baserar sig på verifikat med oriktigt innehåll, eller 3) hela bokföringen eller väsentliga delar av den förstörs eller döljs eller väsentliga delar av bokföringen skadas, och bokföringsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för grovt bokföringsbrott dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Bokföringsbrott av oaktsamhet 10 §

Om en bokföringsskyldig, en företrädare för denne, den som utövar faktisk beslutanderätt inom en bokföringsskyldig juridisk person eller den åt vilken bokföringen uppdragits, av grov oaktsamhet 1) helt eller delvis underlåter att bokföra affärshändelserna eller att upprätta bokslut, eller 2) förstör, förlägger eller skadar bokföringsmaterial, och på detta sätt gör det väsentligt svårare att få en riktig och tillräcklig bild av det ekonomiska resultatet av den bokföringsskyldiges verksamhet eller ekonomiska ställning, skall gärningsmannen för bokföringsbrott av oaktsamhet dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Bokföringsbrott i paragrafen 10 a

*Revisionsbrott Den som bryter mot bestämmelsen om upprättande av revisionsberättelse i 15 § i revisionslagen (459/2007) skall, om inte gärningen är ringa eller om inte strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag, för **revisionsbrott** dömas till böter eller fängelse i högst två år.*

Brahestad tingsrätt, 1998:39 Bokföringsbrott av oaktsamhet

Bokslutet hade förvarats hos företag x som hade gått i konkurs. När auktionen skulle rättas hos företaget x som gått i konkurs, hade bokslutet försvunnit. Konkursförvaltare som var ansvarig för att upprätthålla bokslutet, dömdes till bokföringsbrott av oaktsamhet.

Brahestads tingsrätt ansåg att konkursförvaltare A borde ha vetat mot sin bakgrund av yrke och arbetserfarenhet, att vid en auktion säkerställa att bokslutet är i gott förvar när en offentlig auktion hålls. Med den yrkeserfarenheten som konkursförvaltare hade borde han ha förstått att i allmänna auktioner där mycket folk finns är det svårt att hålla koll på allt och därför borde han ha flyttat bokslutet till säkrare ställe.

När bokslutet hade lämnat offentligt fram när auktionen pågick hade ett betydande del av bokslutet försvunnit, som kan beaktas som grov oaktsamhet. Ett omfattande

del av bokslutsmaterialet hade försvunnit som försvårade rejält för att på ett sann bild av företaget X Ab:s finansiella ställning.

På dessa grunder dömde tingsrätten A för grovt bokföringsbrott av oaktsamhet till 30 dagsböter a'253 mark, totalt 7590 mk.

5.3 Galdenärsbrott

Oredlighet är det allvarligaste av borgenärsbrotten. Dessa typer av brott har också kallats för konkursbrott och nästan alla sådana fall kommer i samband med konkurs. Den som förvaltar konkursboet har skyldigheten att anmäla om han finner att galdenären som ålagts i konkurs försummar sina skyldigheter mot konkursboet. Om revisorer hittar spår eller misstänker eventuella borgenärsbrott som framförts av verkställande direktör eller styrelsemedlemmar skall revisorerna anmäla fallet till myndigheter.

Borgenärsbrotten berörs av en fysisk eller en juridisk persons ekonomi. Med fysisk eller juridisk persons ekonomi avser man vilka åtgärder som är tillåtna med ekonomiska tillgångar när det finns skulder. Borgenärsbrottet är inte direkt inriktat på betalningsförsummelse som sådan. Istället handlar det om att försämra den egna ekonomin som kan kränka borgenärens befogenheter och intressen i konkursboet. (Lejonhufvud & Wennberg, 94-102)

Om galdenärsbrott

1 § Oredlighet som galdenär

Om en galdenär

förstör sin egendom, 2) utan godtagbart skäl genom gåva eller annan liknande åtgärd avhänder sig egendom, 3) överför sin egendom till utlandet för att göra den oåtkomlig för sina borgenärer, eller 4) utan fog ökar sina förpliktelser, och därigenom försätter sig på obestånd eller väsentligt förvärrar sitt obestånd, skall galdenären för oredlighet som galdenär dömas till böter eller fängelse i högst två år.

a § Grov oredlighet som gäldenär

Om vid oredlighet som gäldenär 1) eftersträvas avsevärd vinning, 2) borgenärer-na åsamkas avsevärd eller synnerligen kännbar skada eller 3) brottet begås sär-skilt planmässigt och oredligheten som gäldenär även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grov oredlighet som gäldenär dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

§ Gäldenärsbedrägeri

Om en gäldenär, för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vin-ning, vid ett konkurs- eller utsökningsförfarande eller förfarande för skuldsane-ring eller företagssanering 1) döljer sin egendom, 2) uppger en förpliktelse som helt eller delvis saknar fog eller grundar sig på en skenrättshandling, 3) ger nå-gon annan falsk eller vilseledande uppgift om en för borgenärerna betydelsefull omständighet, eller 4) underlåter att anmäla en skuld, skall han för gäldenärsbe-drägeri dömas till böter eller fängelse i högst två år. Rättar gäldenären den vilse-ledande uppgiften eller förhindrar han på något annat sätt att gärningen påverkar förfarandet innan han bekräftar bokförteckningen eller innan den vilseledande uppgiften annars påverkar förfarandet, skall gärningen inte anses som gäldenärs-bedrägeri.

§ Grovt gäldenärsbedrägeri

Om vid gäldenärsbedrägeri 1) eftersträvas avsevärd vinning eller 2) gäldenären inför domstol bekräftar en falsk eller vilseledande uppgift, och gäldenärsbedräge-riet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för grovt gälde-närsbedrägeri dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

§ Gäldenärssvek

Begår en gäldenär utan vinningssyfte antingen med uppsåt eller av grov oaktsam-het en gärning som avses i 2 §, skall han för gäldenärssvek dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

§ Gäldenärsförseelse

Om gäldenärsbedrägeriet eller gäldenärssveket, med beaktande av att gäldenärens falska eller vilseledande uppgift har ringa betydelse för borgenärerna eller med hänsyn till andra omständigheter vid «brottet,» bedömt som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för gäldenärsförseelse dömas till böter.

6 § Gynnande av borgenär

Om en gäldenär, som är medveten om att han eller hon inte förmår uppfylla sina förpliktelser, för att gynna en viss borgenär på andra borgenärers bekostnad 1) i förtid betalar en skuld under förhållanden där detta inte är sedvanligt, 2) för borgenärens fordran ställer en säkerhet om vilken inte hade avtalats eller som gäldenären inte hade utlovat när skuldförhållandet uppkom, 3) använder ett ovanligt betalningsmedel för att uppfylla en förpliktelse då en sådan betalning med beaktande av förhållandena inte kan anses vara sedvanlig, eller 4) vidtar andra åtgärder för att förbättra en sådan borgenärs ställning, skall gäldenären för gynnande av borgenär dömas till böter eller fängelse i högst två år.

HD:2009:87 – Gäldenärsbrott, grovt gäldenärsbrott samt delaktighet i brott

A och B hade genom att undertecknat dokument och öppnat bankkonton gått med på överenskommelse där fastighet hade formellt skaffats i deras namn. I verklighet hade fastigheterna anskaffats i deras överskuldsatte far X ägo. X hade efteråt gjort sig skyldig till grovt gäldenärsbrott eftersom han inte hade nämnt till utmätningen att fastigheterna tillhörde honom. Frågan lyder; har A och B gjort sig skyldiga till medbrottslighet och uppfylls kriterierna om avsiktlig medbrottslighet.

Tingsrätten ansåg att far X hade gjort sig skyldig till två grova gäldenärsbrott genom att tillåtit fastigheter i barnens namn och inte nämnt till utsökningen om fastigheter som varit hans egendom. Därför beslöt Helsingfors tingsrätt att döma X för två grova gäldenärsbrott till 1 år och 8 månaders fängelsestraff.

Vad kommer till delaktighet i gäldenärsbrott står det i lagen att skall dömas till fängelsestraff. Tingsrätten ansåg dock att i detta fall, att domen skulle vara för

hårda, eftersom barnen bodde ännu hemma när under brottet skedde. Därför kunde de inte direkt påverka egna beslut. Tingsrätten dömde därför barnen A och V enligt SL 6 kap. 8:n 1 mom. 5 punkt och 6 §:n 1 punkt och 6 kap. 7§:n 3 punkt genom ett mildare bedömning av straff enskilt för alla, dömd till 60 dagsböter för delaktighet till gäldenärsbrott.

Alla tre dömda yrkade på straffet i hovrätten och högsta domstolen. I båda fall fälldes deras yrkanden och tingsrättens dom fick stå kvar.

6. EMPIRI

I den empiriska delen använder jag mig av *kvalitativa forskningsmetoder*. Genom att intervjua olika myndighet som kommer i kontakt med ekonomisk brottslighet, vill jag få fram hur myndigheterna jobbar emot ekonomisk brottslighet, samarbetet emellan myndigheterna, hur de ser på lagstiftningen för ekobrott samt metoder som kunde användas för att utveckla undersökning av ekonomisk brottslighet.

Teoridelen använder jag som grund vid intervjuerna. Genom intervjuerna vill jag utreda hur myndigheterna samarbetar med varandra i undersökning av ekobrottsmål samt också konkreta sätt som man kunde använda sig av vid arbetet för att effektivisera ekobrottsundersökningen i Finland.

Jag hade som mål att intervjua fyra myndigheter i olika stadier av brottsmål. För att få en klar helhetsbild av undersökningen, var målet att intervjua polis, advokat, åklagare och domstolsdomare.

För att komma i kontakt med olika myndigheter sökte jag kontaktuppgifter bl.a. via myndigheternas egna hemsidor. Förutom det konsulterade jag några f.d. advokater som tipsade mig om potentiella kandidater att intervjua. Efter att jag hade fått samlat ihop kontaktuppgifterna, ringde jag personligen alla respondenter och bokade tid för en intervju. I samtalet efter att ha presenterat mig själv, mitt ämne och tagit upp ett förslag om intervju fick jag relativt enkelt bokat tid med respondenter. Alla fyra som jag ringde till var väldigt intresserade av mitt läroarbete och ville gärna ställa upp för intervjun.

6.1 Intervjun

I min intervju ville jag reda ut hur myndigheterna samarbetar med varandra i undersökning av ekonomiska brott men också konkreta sätt som man kunde använda sig av i arbetet för att effektivera ekobrottsundersökningen i Finland. Respondenterna som intervjuades bestod av polis, advokat, åklagare och tingsrättsdomar.

Orsaken till att jag valde att intervjua dessa, var att de arbetar eller har arbetat med ekonomisk brottslighet och har ett nära samarbete med varandra. För att kunna få en heltäckande bild över ekonomiska brottslighetens ställning i Finland, ville jag intervjua personer som arbetar på olika stadier i ett misstänkt ekonomiskt brottsfall. Dels ville jag också intervjua myndighetspersoner som kommit i kontakt med ekonomisk brottslighet och kan ge mer långtgående svar.

6.2 Respondenter

Den första intervjun gjordes med kriminalkonstapel Markus Simpanen den 24 april 2012. Simpanen är jurist till utbildningen sedan 5 år tillbaka. Han arbetar fjärde året som utredare inom polisens enhet för ekonomisk brottslighet i Vasa. Jag kontaktade respondenten en vecka före intervjun och då kom vi överrens om en tid till intervjun. Vi bestämde att intervjun skulle göras vid respondentens arbetsställe vid polishuset i Vasa.

Den andra intervjun gjordes med tingsrättsdomaren Ulla-Maj Leppäkorpi, som gjordes samma dag som föregående respondenten, m.a.o. 24 april 2012. Respondenten kontaktades via telefon en vecka före intervjun och då bokade vi tid för intervjun. Intervjun gjordes vid respondentens arbetsställe vid justitiehuset i Vasa.

Ulla Maj Leppäkorpi är tingsdomare och har arbetat inom domstolsväsendet i 12 år. Innan hon började på tingsrätten hade hon arbetat 11 år inom förvaltningsdomstolen.

Den tredje intervjun gjordes med Olli Rinne 25 april 2012. Olli Rinne arbetar för tillfället som advokat inom OK Indrivning och har varit inom branschen i 13 år.

Jag fick kontakt med Olli Rinne genom mitt deltidsjobb inom företaget OK In-drivning där också respondenten jobbar. Eftersom Rinne befinner sig i Helsingfors har intervjun gjorts genom att jag skickade honom frågorna via e-post. Därefter har vi diskuterat ämnet genom företagets interna kommunikationsmedel.

Den fjärde intervjun gjordes med Lilja Limingoja den 27 april 2012. Lilja Limingoja arbetar som häradsåklagare i Vasa, varav de senaste 8 åren varit specialiserat häradsåklagare inom ekonomisk brottslighet. Intervjun gjordes vid respondentens arbetsställe vid justitiehuset i Vasa.

6.3 Resultatredovisning

Hur skulle ni definiera ekonomisk brottslighet?

I början av intervjun ville jag få en bild på hur de olika respondenterna definierar ekonomisk brottslighet. Även om alla jobbar med ekonomiska brott så kan man ha olika syn på vad ekonomisk brottslighet är.

Svaren som respondenterna gav var i stort sätt lika. Alla definierade ekonomisk brottslighet som straffbart förfarande i syfte att nå ekonomisk vinning. Rinne och Simpanen definierade ekonomisk brottslighet att omfatta sådan företagsverksamhet och dylikt som strider mot lagstiftade kostnader och förfaranden.

Hur förekommer ekonomisk brottslighet enligt dig?

Alla respondenter var av den åsikten, att ekonomisk brottslighet finns på alla plan. Leppäkorpi och Rinne påpekade att i synnerhet syns det genom att man undviker skatter och socialskyddsavgifter.

Simpanen och Limingoja påpekade att ekonomisk brottslighet syns på alla plan men är ganska vanligt inom restaurang- och byggbranschen men också inom metall- och skrotbranschen där ekonomisk brottslighet har en uppåtgående trend. Som ett exempel nämnde Limingoja att inom restaurangbranschen är det vanligt att vid betalning av måltid får man inget kvitto tillbaka, s.k. ”kvittohandel”.

Rinne nämnde att enligt honom så syns ekonomisk brottslighet också genom att man säljer förfalskade produkter men också genom olovlig användning av andras människors bankkonton.

Hur kommer ni i kontakt med ekonomisk brottslighet

Alla respondenter var av den åsikten att den första kontakten med ekonomisk brottslighet kommer via deras arbete. De intervjuade berättade att de alla jobbar med ekonomiska brott dagligen i någon form, så den första kontakten är via jobbet. Vidare berättade respondenterna att man stöter på ekonomisk brottslighet också på fritiden men man ser på det hela med ett annat synsätt eftersom man stöter på fallen i jobbet och kan ana vem som gör sig skyldiga till diverse brott.

Alla respondenterna hade en lite olik syn på hur de stöter på ekonomiska brott i deras arbete. Simpanen berättade att han kommer i kontakt genom undersökningar av misstänkta brott. Limingoja som är häradsåklagare kommer i kontakt med ekonomisk brottslighet när ärendet åtalsprövas i domstolen. Leppäkorpi berättade att hon kommer i kontakt med ekonomisk brottslighet när brottsmålsärenden tas upp i domstolen. Rinne påpekar dock att i hans jobb kommer han inte särskilt mycket i kontakt med ekonomisk brottslighet. I fall där han stöter på ekonomisk brottslighet, handlar det om fall där bedrägerier har begåtts.

Vilka branscher är enligt er de mest populära att begå ekonomiska brott?

I denna fråga var syfte att få fram speciella branscher där det är populärt att begå ekonomiska brott. Svaren varierade lite beroende på respondenterna.

Leppäkorpi anser att det inte i hennes arbete finns typiska branscher utan att ekonomisk brottslighet förekommer inom alla branscher. De tre andra respondenterna var överens om att restaurang- och byggbranschen är sådana branscher där ekonomisk brottslighet finns. Förutom dessa branscher påpekade Limingoja och Simpanen det växande problemen med skrotbranschen medan Rinne anser att inom transportbranschen finns det ekonomisk brottslighet.

Vilka former av ekonomisk brottslighet är vanligaste enligt er (näm 3 olika)?

I denna fråga var tanken att undersöka, vilka brottstyper som är vanligast när man gör sig skyldiga till ekonomiska brott. Alla respondenter hade ganska lika svar även om en del hade kombinationer av olika brottstyper.

Alla respondenter var överens om att skattebedrägeri och bokföringsbrott är de vanligaste brottstyper som man använder sig. Respondenter påpekade att i många fall gör sig företagen skyldiga till bokföringsbrott p.g.a. omedvetenhet om hur bokföring skall skötas. När det går dåligt för företagen så sparar man ofta in på bokföringen och gör den själv. I många fall gör man bokföringen själv även om man inte har tillräckliga kunskaper till detta. Detta leder till att man gör sig ofta skyldig till bokföringsbrott p.g.a. omedvetenhet.

Skattebedrägeri är en vanlig brottstyp. Alla respondenter pekade på att t.ex. inom byggbranschen så har man två olika priser. En med moms och en utan, s.k. ”svarta priset”. Det leder till att man försöker kringgå skatter och då gör man sig skyldig till skattebrott.

Alla respondenter verkade vara överens om de två vanligaste brottstyperna, som den tredje brottstypen nämndes gäldenärsbrott. De intervjuade nämnde att oredlighet som gäldenär är det tredje populäraste brottsverktyget. T.ex. nämnde Limingoja i samband med detta att de skyldiga i många fall försöker att använda bolagets pengar till privata betalningar som är emot lagen. Simpanen nämnde också konkursbrott där man lägger ner eller säljer sitt företag och startar nytt för att dölja olagligheter som funnits i det första företaget. Rinne hade samma åsikter som den föregående respondenten om konkursbrott men påpekade också att kriminella försöker att använda sig av laglig företagsverksamhet, för att tvätta pengar och göra penningtransaktioner som skaffats olagligt.

Anser ni att ekonomisk brottslighet är ett populärt brottsverktyg?

Med denna fråga ville jag få fram respondenternas åsikter om ekonomisk brottslighet är ett populärt brottsverktyg. Ifall respondenterna svarade ja på denna fråga hade jag en tilläggsfråga där de skulle förklara varför de tyckte så.

Med denna fråga blev svaren tudelade. Rinne som arbetar inom privata sektorn berättade att, eftersom han inte har tillräckligt kunskap om brottsstatistik så ville han inte ta ställning i frågan om ekonomisk brottslighet är ett populärt brottsverktyg.

De tre andra respondenter Leppäkorpi, Limingoja och Simpanen som kommer dagligen i kontakt med ekonomiska brott, var av den åsikten att ekonomiskt brott är en populär brottstyp. De alla var överens om att risken att bli fast för ekonomiskt brott är mycket litet, därför är ekonomisk brottslighet ett växande brottsverktyg i Finland.

Leppäkorpi påpekade att straffen för ekonomiska brott inte är så höga och domaren använder sig i allmänhet inte av den högre straffskala när de ger domen, även om de kunde använda den högre straffskalan oftare. Respondenten nämnde också problemen med att det inte görs några regelbundna granskningar i företagen utan man väljer i princip slumpmässigt företagen som skall granskas. Ett annat alternativ är att man får ett tips från allmänheten eller genom en annan undersökning kan man börja misstänka att någon gör skumaffärer. Alla dessa saker påverkar till att ekonomisk brottslighet har blivit ett populärt brottsverktyg som också organiserad brottslighet blivit intresserad av.

Limingoja och Simpanen instämmer med föregående respondent om orsakerna till varför ekonomisk brottslighet blivit ett populärt brottsverktyg. Limingoja nämnde dessutom att den organiserade brottslighet har börjat i allt större takt grunda bolag för att kunna "tvätta" pengar från "svarta till vita". Limingoja tog också upp problemen med internet. Internet är svårt att övervaka, där kan man göra affärer snabbt och smidigt vilket gör det intressant för brottslingar att använda sig av. Genom internet får man också fort kontakt med andra medbrottslingar och kan

användas enkelt för att sälja stöldgods. Limingoja nämnde också pyramidspelen som ett problem speciellt nu när internet finns.

Borde lagstiftningen ändras i syfte på att man på ett effektivt sätt skulle få kontroll över ekobrottsligheten?

Denna fråga togs med för att få en bild över hur de olika respondenterna ser på Finska lagstiftningen över ekonomisk brottslighet.

Simpanen var av den åsikten att man skulle kunna skärpa lagstiftningen. Han tyckte att man borde ta bättre hänsyn till skattelagen och lagen om utländsk arbetskraft. Han nämnde att istället för att använda hyrarbetskraft från utlandet, kunde man anställa arbetare från hemlandet. Genom att skärpa lagen om hyresarbetare och genom bättre kontroll över deras arbetsrätt kunde man få en mer rättvis lagstiftning i Finland, som skulle gynna såväl företag, arbetare och den finska staten i form av mera skatteintäkter.

Rinne var inne på samma linje som Simpanen om att skärpa till lagstiftningen. Han tyckte att man kanske kunde ändra på lagstiftningen men i allra största grad borde man fokusera mera på bevakning av företagen. Han tillade att man borde använda sig mer av näringsförbud.

Limingoja tyckte att innehållet i lagstiftningen är bra som det är. Hon tyckte att Finland har en ganska heltäckande lagstiftning men påpekade att det alltid finns något man kunde skärpa till. Hon nämnde t.ex. att man borde lägga mera hänsyn till lagen om penningtvätt. Hon nämnde fallet Wincapita, var man blev skyldig till penninginsamlingsbrott.

Hon tyckte att lagen om penninginsamlingsbrott och olika slag av bedrägerier är lite gammalmodig och något som kunde förnyas. Hon tyckte att straffskalan i dessa brott kunde ändras. Hon föreslog att vi kunde ta exempel från Sverige i speciellt de grövre brotten där t.ex. straffskalan för grovt bedrägeri är 6 år när maximistraffen i Finland är endast 4 år. Hon nämnde att man kunde skärpa straffskalan för grova skattebrott, gäldenärsbrott samt att man kunde fundera på att skärpa tiden för näringsförbud.

Ulla-Maj Leppäkorpi var av den åsikten att vi inte borde ändra på lagstiftningen. Enligt henne har vi alla de verktyg, som behövs för att få kontroll över ekonomisk brottslighet. Hon nämnde att resursbristen är det som försvårar utredning av ekonomiska brott. Resursbristen p.g.a. nedskärningar gör att utredningar tar lång tid att lösa, vilket bidrar till stora problem och långa köer när ärenden förs vidare till domstolbehandling.

Borde straffen vara högre/lägre? Varför det?

Med frågan ville jag veta hur respondenterna ser på lagstiftningen. Om man borde skärpa till straffen så de blir hårdare och hur skulle det inverka på brottsantalen och skulle det påverka rättsväsendets arbetsbörda.

Simpanen tyckte att man inte skall ha högre straff. Enligt honom är lagstiftningen bra och straffskalan rätt hög redan. Det som han tyckte var att man kunde använda sig mera av maximistraffen enligt vad lagstiftningen ger vika för.

Rinne var inne på samma linje som Simpanen. Han nämnde att i grund och botten har en höjning av straffskalan inte påverkat antal brott. Han tillade att i ekonomiska brott är straffen mildare, än för personbrott. Han instämde vad Simpanen sade om att man kunde använda sig av de hårdare straffen enligt vad lagstiftningen tillåter.

Limingoja var också av den åsikt att man kunde använda sig av den högre straffskalan enligt vad lagen tillåter, men man behöver inte nödvändigtvis höja på straffskalan. Som hon redan nämnde i föregående fråga så kunde hon tänka sig i vissa fall höja på straffskalan, då skulle det handla främst om grova skatte-, och gäldenärsbrott samt förlängd tid för näringsförbud.

Leppäkorpi kunde inte som domare ta någon ställning till skärpning av lagstiftningen, men hon tyckte av lagstiftningen fungerar bra som det är idag. Hon tyckte Finland har en heltäckande lagstiftning där straffskalan är på en relativt god nivå.

Kunde man effektivera undersökning av ekonomiska brott och hur i såfall.?

Simpanen berättar att det finns planer på många olika förbättringsförslag för att effektivera arbetet med undersökning av ekonomiska brottsmål. Han kunde givetvis inte berätta om planerna men kunde ändå ge några konkreta förslag. Han nämnde att förfrågningar från bankerna och skattebyråerna borde effektiveras. Han berättade att polisen borde få snabbare all information om penningtransaktioner från olika anstalter för att kunna snabba på undersökning av brottsmål. I dagsläget kan det ta upp till 2-3 månader för att få all information från olika ställen, före man kan börja ta itu med själva förundersökningen. Han tyckte att man kunde ändra på det viset, att polisen själva skulle kunna gå in på de byråers system därifrån de behöver information från.

Rinne nämner att bästa sätter att effektivera undersökningar är att inte skära ner på budgetanslag som Finska staten håller på och gör. Om man skär ner budgetanslagen med föreslaget 10 miljoner euro ger det en felaktig bild åt brottslingar om myndigheterna. Han tycker att man borde satsa mer resurser till undersökning av ekonomiska brott som i långa loppet skulle betala sig tillbaka i form av skatter till Finska staten.

Limingoja har en klar bild om hur man kunde effektivera undersökning av brottsmål. Hon tycker att man kunde använda tvångsmedlen oftare. Hon säger att det är ganska ovanligt att någon som är misstänkt för ekonomiska brott sitter häktad. Orsaken till varför Limingoja vill att man häktar de misstänkta är att då kan de inte fortsätta med de misstänkta brotten, men också för att i många fall får man inte tag i den åtalade när rättsprocessen skall påbörjas och detta leder till att rättegången måste flyttas. Detta fenomen leder i sin tur till längre köer i domstolen. Hon tyckte också att man kunde använda sig mer av reseförbud där den misstänkte begränsas att hålla sig i en viss region, i dagsläge ger man oftast reseförbud som bara omfattar att hållas kvar i Finland. Hon tycker att de riktigt grova brotten kunde prioriteras framför de mindre brotten eftersom det kan komma fram nya fall när man tar upp de grövre brotten men det kan också framkomma bevis i andra fall som man inte vetat om men också andra lindrigare fall kan då uppstå. Hon tillägger att man

borde förlägga mera resurser till domstolen så att man kan handlägga ärenden i snabbare takt än man gör idag.

Limingoja tog också upp att samarbetet mellan olika myndigheter kunde vara närmare. Hon föreslog t.ex. att olika fackförbund kunde ta mer ansvar i övervakning av arbetarnas rättigheter. Speciellt kunde fackförbunden tillsammans med tillståndsmyndigheter granska att allt går rätt till med utländska arbetarnas rättigheter på arbetsplatsen.

Leppäkorpi håller med de föregående respondenternas svar. Hon påpekar också att man inte skall skära ner på resurserna, utan behålla de nuvarande resurserna och i mån av möjlighet öka på dem. Hon vill att alla stadier (polis, åklagare, domstol) skall behålla sina resurser för annars blir arbetsbördan för stort och alla lider av det i längden.

Är det några saker som man borde prioritera fram om andra i arbete mot ekobrottslighet?

I denna fråga ville jag få fram om de olika respondenter tycker att det finns några saker som borde prioriteras för att snabbare lösa ekonomiska brott.

Simpanen berättade att han inte kan själv anse att man kan prioritera några saker framom andra. Han tycker att alla olika skeden är lika viktiga, åtminstone i hans arbete. Det som han kunde tänka sig prioritera är att först behandla brottsmål där företagen är ännu funktion.

Rinne anser att man borde prioritera fall av större karaktär före de mindre fallen. Han anser att alla fall borde utredas men de större fallen borde prioriteras först. Han anser att de grövre brotten belastar samhället mer än de små aktörerna. Han säger att de som är åtalade för grövre brott borde fås inför rätten så fort som möjligt. Han tycker att man också borde börja med s.k. snabba rättegångar där de mildare brotten kunde tas upp.

Limingoja tycker inte att det finns några brottstyper som skall prioriteras framom andra. Hon anser dock att man borde prioritera de allvarligare fallen före de mil-

dare. Att prioritera de större fallen framom de mindre brukar leda till nya ekonomiska brott som man inte vetat om förut. Men, att prioritera de grövre brotten framom de mindre fallen ger också större ekonomisk nytta till både staten och arbetsgivarna, i form av laglig företagsverksamhet och mera skatteintäkter.

Leppäkorpi anser att som det ser ut i nuläget kommer man att göra ändringar i brottsutredningar i framtiden. Med de minskade resurserna och sparåtgärderna som är igång kan man inte i fortsättningen behandla alla fallen. Man måste helt enkelt prioritera vissa fall framom andra. Hon tog upp ett system, ”plea bargain” som används bl.a. i Norge. ”plea bargain” systemet är ett system som används i mindre brottsfall. Med ”plea bargain” kan brottsoffer och den skyldige komma överens om den ersättning som skall betalas. Genom ett sådant system kunde man enkelt lätta på domstolens jobb eftersom då behövs fallet inte tas upp i rättegång.

Påverkar antal ekonomiska brott som begås om det är hög- eller lågkonjunktur, hur isåfall?

Alla respondenter var överens om att låg- och konjunktur inte inverkar särskilt mycket på ekonomisk brottslighet. Alla var av samma åsikt om att brottstypen kan ändras lite beroende på om det är hög- eller lågkonjunktur, men att brottsantal ligger på samma nivå. Det som respondenterna nämnde var att konkursbrotten ökar när det är lågkonjunktur medan vid högkonjunktur ligger brottsantalet på samma nivå.

Hur ser du på framtiden, hur kommer ekobrottsligheten att utvecklas, kommer man att kunna minska på brottsantal eller kommer ekobrottsligheten att växa? Varför?

Alla respondenter var av samma åsikt att brottsligheten inte kommer att minska, tvärtom, alla respondenter var av den åsikten att ekonomisk brottslighet kan även växa i framtiden.

Simpanen nämnde att ekonomisk brottsligheten håller en stabil nivå eftersom människors moral inte kommer att ändras. Han nämnde också att brottsligheten

kan hållas på stabil nivå, p.g.a. att undersökningsmetoderna blir mer effektivare och således får man utrett mera fall.

Leppäkorpi instämmer med föregående respondent men ville också nämna att brottsantal kan stiga eftersom mer utländsk organiserad brottslighet försöker tränga sig in på marknaden och ta fotfäste inom finländsk företagsverksamhet.

Om du skulle få bestämma, vilken åtgärd skulle du införa för att få kontroll över ekonomisk brottslighet?

Simpanen kommer inte på några åtgärder som han själv skulle införa för att få kontroll över ekonomisk brottslighet. Han säger att undersökning är en stor helhet där alla olika delar har en viktig roll. Han nämner ändå, att man kunde använda sig mer av de hårdare straffen som finns tillgängliga för att visa till de som utövar ekonomiska brott att straffen vid ekobrott är hårda.

Rinne säger att man borde satsa mer på förebyggande arbete för att få kontroll över situationen. Redan i grundskolan, gymnasiet och speciellt i yrkesskolor borde man ha förebyggande kurser om lagstiftning och företagsverksamhet. Han nämner att genom att ge mera resurser till undersökning av ekobrott får man lättare fast de som gör olagligheter.

Leppäkorpi instämmer ganska långt med föregående respondenter. Hon nämner också inställningen i samhället. Hon tycker att om man skulle få samhällets inställning ändrad så att finländarna inte skulle använda sig av svart arbetskraft skulle det gynna de ärliga medborgarna i längden. Hon påpekar också att myndigheterna borde få mera resurser i arbete mot ekonomisk brottslighet.

Leppäkorpi håller också med alla de föregående respondenterna. Hon nämner också att man kunde införa ett system där den åtalade och åklagande kunde komma överens om straffen utan att behöva gå till rätten med saken. Detta gäller endast i bedrägerier mellan privatpersoner. Detta skulle förkorta domstolsbehandlingstider och ge mer resurser till de mer krävande fallen.

6.4 Sammanfattning

De fyra intervjuade respondenterna gav enhälliga svar i den empiriska delen. Eftersom alla respondenter arbetar med ekonomisk brottslighet, kunde man se att svaren var likartade. Respondenterna medger att ekonomisk brottslighet är ett problem i Finland och som hålls på en stabil nivå. Men utan ökad effektivitet kommer brottsligheten att växa. Respondenterna var av den åsikten att samarbetet mellan såväl myndigheterna och olika intresseorganisationer borde utökas. De intervjuade medgav att största problemet med ekonomisk brottslighet är att attityden i Finland är sådan att man inte har något emot om det erbjuds s.k. ”svarta priser”. Det är ett problem som respondenterna ville att man borde få ändrat i Finland.

Respondenterna var av den åsikten att Finland har en bra och fungerande lagstiftning. Inga respondenter ville direkt ändra på lagstiftningen och skärpa till lagstiftningen. Istället nämnde respondenter att man kunde döma de skyldiga till straff av den högre brottskalan som finns stiftade. I dagens läge döms de skyldiga enligt den mildare straffskalan. Genom att använda sig av de högre straffen som lagstiftningen tillåter, skulle man ge en bild till de som ämnar begå ekonomiska brott att risken med ekonomiska brott är att man blir hårt bestraffad.

Det som respondenterna var bekymrade över var de allt mer krympande resurserna för myndigheter. Finska staten har som ett mål att minska på budgetanslag för polisen och domstolsväsendet och detta leder onekligen till att man inte kan göra ett lika grundligt arbete som tidigare. Detta betjänar inte medborgare i ett rättssamhälle som Finland.

7. SLUTDISKUSSION

Syftet med detta lärdomsprov var att undersöka myndigheternas samarbete, lagstiftning och olika undersökningsmetoder av ekonomiska brott. Efter att ha studerat ekonomiska brottslighetens ursprung, den Finländska lagstiftningen och gjort en intervju, anser jag mig kunna dra slutsatser om den ekonomiska brottslighetens ställning i Finland.

Ekonomiska brottsligheten ursprung och lagen om de mest allmänna brottstyper i Finland utgör grunden i den teoretiska delen. Det finns ingen särskild lag om ekonomisk brottslighet i Finland, utan olika lagar bildar en helhet som utgör grunden för lagstiftningen om ekonomisk brottslighet. I teoridelen tas upp de vanligaste brottstyper som används vid ekonomiska brott som också är grunden för hela arbetet. I teoridelen har också tagits upp samarbetet mellan myndigheter samt hur ekonomisk brottslighet har uppstått. För att få en klarare bild av ekonomisk brottslighet har jag tagit upp rättsfall om de vanligaste brottstyper som förekommer vid ekonomiska brott.

I teoretiska delen framkommer det hur systemet kring ekonomisk brottslighet är uppbyggd. Man får en inblick i hur undersökningar av ekonomiska brott går till hos myndigheter samt metoder som hjälper till vid undersökningar. I teoretiska delen har t.ex. nämnts s.k. *HATVA-systemet* som använts bl.a. skattemyndigheter. *HATVA* (harmaan talouden valvontajärjestelmä) är ett system som innehar all den information som skatteverket årligen samlar in. Genom systemet kan man jämföra, att alla lagstadgade skatter har betalats och att de stämmer över företagets årsredovisning

I den empiriska delen har jag använt mig av kvalitativa forskningsmetoder. Genom intervjuer med personer som kommer i kontakt med ekonomisk brottslighet har jag fått en inblick i myndigheternas samarbete, lagstiftning och olika metoder vid undersökning av ekonomiska brott.

I den empiriska delen fick jag bekräftat genom respondenter det, som anats redan tidigare, nämligen att ekonomisk brottslighet är ett problem som kommer att växa

i framtiden om inte samarbetet mellan myndigheter och arbetarorganisationer intensifieras. Det som framkom i intervjuer var rädslan ifall man minskar på planerade anslag till rättsväsendet. Om de planerade nedskärningar förverkligas kommer organisationen inom rättsväsendet att ändras, som leder till att både undersökning av ekonomiska brott minskar men också att rättsfallen inte kan behandlas i den takt som man borde göra.

Ämnet ekonomisk brottslighet intresserade mig redan före jag påbörjade mitt lärdomsarbete. I efterhand kan jag konstatera att jag fick svar på många frågor om hur ekonomisk brottslighet ser ut i Finland och i vilken riktning ekonomisk brottslighet ser ut att gå. Efter att skrivit mitt lärdomsprov har mitt intresse för ämnet vuxit mer. I framtiden kommer jag att följa noggrant med hur budgetanslagen påverkar rättsväsendets vardagliga arbete. Utöver detta kommer jag att följa med hur Finländska rättssamhället kommer att försöka stävja den organiserade brottsligheten som gör intrång på den finländska företagsverksamheten.

8. KÄLLFÖRTECKING

1. Tryckta arbeten

Alalehto Tage, 1999, Motiv eller tillfälle? En studie om ekonomisk brottslighet i restaurangbranschen

Alvesalo Anne, 1998, Kirjoituksia talousrikollisuudesta 1

Alvesalo Anne, Laitinen Ahti, 1994, Perspectives of economic crime

Hakamo Terhi, Jauhiainen Kirsi, Alvesalo Anne, Virta Erja, 2009, Poliisiammatikorkeakoulun tutkimuksia, Talousrikokset rikosprosessissa

Havansi Erkki, Koskinen Pekka, 2002, Straff- och Processrätt, En introduktion

Koponen Pekka, 2004, Talousrikokset Rikos- ja oikeuden yhtymäkohtana

Kanniainen Vesa, Määttä Kalle, 1998, Näkökulmia oikeustaloustieteeseen 2

Kanniainen Vesa, Määttä Kalle, 1999, Näkökulmia oikeustaloustieteeseen 3

Lindgren Sven Åke, 2000, Ekonomisk brottslighet, Ett samhällsproblem med hinder

Leijonhufvud Madeleine, Wennberg Suzanne, 2004, Brott & Straff i affärlivet – en bok för ekonomer, 2 upplagan

Sahavirta Ritva, 2008, Rahanpesu rangaistavana tekona

Tapani Jussi, 2004, Petos liikesuhteessa, Talousrikosoikeudellinen tutkimus

2. Arbeten utan egentlig författare

Lag om rättegång i brottmål 11.7.1997/689

Lag om Förundersökningslag 30.4.1987/449

Polislag 7.4.1995/493

Strafflag 19.12.1889/39

Lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar 30.3.2007/370

3. Elektroniska Publikationer

<URL:http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=99090816597.pdf&url=/dynamaster/file_archive/050120/c8f1bd372fac920e3f0d1f29ad0f897e/99090816597.pdf/>

<URL:[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/08620D1E1FC63DACC225768E004E004F/\\$file/VNperiaatepaatos_talousrikostorjuntaohjelma_17122009_sv.pdf/](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/08620D1E1FC63DACC225768E004E004F/$file/VNperiaatepaatos_talousrikostorjuntaohjelma_17122009_sv.pdf/)>

<URL:http://www.oecd.org/document/29/0,3746,en_32250379_32235720_33659613_1_1_1_1,00.html#Whatismoneylaundering/>

<URL:<http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/465FF6F5F5E0D7FAC2256DF900293E8B?opendocument/>>

<URL:<http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/periaatepaatokset/2006/harmaatalous.pdf/>>

<URL: <http://www.vero.fi/download/noname/%7B0EC4062E-7506-46B8-B085-CE13F7C57744%7D/6145/>>

<URL: <http://vero.fi/download/noname/%7B9F8EBC77-7946-4FEC-95ED-2233A2D8D028%7D/7326/>>

<URL: [URL:http://www.valtioneuvosto, 2006, harmaatalous/](http://www.valtioneuvosto, 2006, harmaatalous/)>

<URL:http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/04_hallinnon_kehittaminen/8008_fi.pdf/>

Andra publikationer

Jari Liukku, Pekka Vasara: Defensor legis 4:2 000

Lägesbild av grå ekonomi, IV/2011

9. BILAGOR

9.1 Frågeformulär

Frågor om ekonomisk brottslighet - Kysymyksiä talousrikollisuudesta

1. Vem är ni, yrke, hur länge har ni jobbat som...?
Mikä on teidän nimenne, ammattinne, kuinka kauan olette tehnyt töitä kyseisellä alalla?
2. Hur skulle ni definiera ekonomisk brottslighet?
Miten määrittelisitte nimikkeen talousrikollisuus?
3. Hur förekommer ekonomisk brottslighet enligt dig?
Miten teidän mielestänne talousrikollisuus näkyy arkipäivässä?
4. Hur kommer ni i kontakt med ekonomisk brottslighet?
Tuleeko talousrikollisuus vastaan työssänne ja miten?
5. Vilka branscher är enligt er de mest populära att begå ekonomiska brott?
Mitkä toimialat ovat teidän mielestänne tavallisimmat alat joissa tehdään talousrikoksia?
6. Vilka former av ekonomisk brottslighet är vanligaste enligt er (nämn 3 olika)?
Mainitse 3 tapaa jotka ovat teidän mielestänne ne tavallisimmat tavat tehdä talousrikoksia?
7. Anser ni att ekonomisk brottslighet är ett populärt brottsverktyg?
Ja – varför då?

Nej – Varför inte?

Onko teidän mielestänne talousrikos suosittu rikostapa?

vastaus kyllä – miksi?

vastaus ei – miksi ei?

8. Borde lagstiftningen ändras i syfte på att man på ett mer effektivt sätt skulle få kontroll över ekobrottsligheten?

Ja - hur skulle ni ändra på lagstiftningen?

Nej - berätta varför man inte borde ändra på lagstiftningen?

9. Pitäisikö lakia muuttaa niin että saataisiin tehokkaammin hallittua talousrikollisuutta?

kyllä – miten muuttaisitte lakeja?

ei – kerro miksi ei pitäisi muuttaa lakeja

10. Borde straffen för ekonomiska brott vara högre/lägre? Varför det?

Pitäisikö tuomiot talousrikoksista olla kovempia/alempia? Miksi näin?

Kunde man effektivera undersökning av ekonomiska brott och hur isf.?

Voisiko talousrikostutkimusta tehostaa, ja miten?

11. Är det några saker som man borde prioritera fram om andra i arbete mot ekobrottsligheten?

Pitäisikö teidän mielestänne priorisoida joitain asioita toisten edelle talousrikostutkimuksissa?

12. Påverkar antal ekonomiska brott som görs om det är hög- eller lågkonjunktur, hur isåfall?

Vaikuttaako korkea/matala konjunktuuuri määrään talousrikostapauksia, jos vaikuttaa niin miten?

13. Hur ser du på framtiden, hur kommer ekobrottsligheten att utvecklas, kommer man att kunna minska på brottsantal eller kommer ekobrottsligheten att växa? Varför

Miten näet tulevaisuuden, miten talousrikollisuus tulee kehittymään, tulevatko talousrikostapaukset laskemaan kappalemäärissä vai tuleeeko talousrikollisuus kasvamaan? Miksi näin?

14. Om du skulle få bestämma, vilken åtgärd skulle du införa för att få kontroll över ekonomisk brottslighet?

Jos saisit itse päättää, mitä keinoja toisit esiin jotta saataisiin talousrikollisuus hallintaan?